

השיבה השמונה-עשרה של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"ג כחשוון התשמ"ב (10 בנובמבר 1981)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

א. שאלות ותשובות

1982. סביר, אם לא התיינה תקלות באמצע, שאנו נשלים את ההתקנה.

המשך שאלה מס' 4 חוזר למעשה על עצמו, והתשובה היא אותה תשובה שאמרתי קודם: התחלנו להפעיל שני קווי דואר-נע, והם מספקים שירותי דואר למרבית היישובים, להוציא את שלושת היישובים שהזכרתי.

9. התקנת טלפון ציבורי בכפר מעויה

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר התקשורת ביום י"ג באב התשמ"א (13 באוגוסט 1981):

הכפר מעויה בן כ-1,500 תושבים שוכן הרחק מהכביש הראשי עפולה-חררה. אין בכפר תחבורה ציבורית ואין טלפון. כשקורה דבר בלתי-צפוי, מחלה פתאומית או דבר אחר המתייב קשר עם הסביבה מחוץ לכפר, אי אפשר להתקשר.

הנני שואל את כבוד השר:

1. מדוע אין טלפון ציבורי בכפר?

2. מה כדעת כבוד השר לעשות כדי להיענות לבקשת תושבי הכפר ולהתקין טלפון ציבורי בכפר?

שר התקשורת מ' צפורי:

1. לא הוגשה בקשה להתקנת טלפון ציבורי בכפר מעויה.

2. הכפר מעויה משתייך למרכזת ערה, שתופעל לא יאוחר מחודש מרס 1982. משרדי יתקין טע"גים (טלפון ציבורי גובה) מייד עם הפעלת המרכזת, גם ללא כל בקשה.

היו"ר מ' כהן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, אם יוגשו בקשות על-ידי מנויים חדשים, האם הם יקבלו טלפונים?

שר התקשורת מ' צפורי:

בהחלט. עם הפעלת המרכזת — אם אינני טועה זו מרכזת עם 2,000 קווים שכונים אותה כדי לתת שירותים למקסימום האפשרי של מנויים. אין אנו רוצים לשמור רוכבה של קווים.

היו"ר מ' כהן:

תודה לשר התקשורת.

היו"ר מ' כהן:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אני מזמין את כבוד שר התקשורת להשיב על שאלות.

8. טלפונים למצפים בגליל

חבר הכנסת ד' רוזוליו שאל את שר התקשורת ביום י"ג באב התשמ"א (13 באוגוסט 1981):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה מצפים בגליל עדיין אינם קשורים לרשת הטלפון בארץ ואילו?

2. לכמה מצפים בגליל לא מגיע עדיין שירות דואר-נע ולאילו?

3. מה כדעת השר לעשות כדי שכל היישובים הללו יהיו מחוברים לרשת הטלפון ויהיו משירותי דואר-נע?

4. מה הוא לוח הזמנים לביצוע?

היו"ר מ' כהן:

אבקש משר התקשורת להשיב על שאלתא מספר 8 של חבר הכנסת דני רוזוליו. האם הוא נמצא?

שר התקשורת מ' צפורי:

הוא נמצא באמריקה.

אהרן הראל (המערך):

אני מבקש לשמוע את התשובה על שאלתא זו.

שר התקשורת מ' צפורי:

1. מצורפת רשימת היישובים.

2. 3 יישובים: הרדית, מצפה-אביב, אדר. זו יתרת היישובים לאחר שבינובמבר 1981 הופעלו 2 קווי דואר-נע, שאלהם חוברו כ-20 יישובים/מצפים.

3. בעניין הטלפונים: נתנו הוראה להתקין טלפונים בכל המצפים שבהם טרם הותקנו ואחר לרכז הביטחון. ואנו עובדים בכיוון הזה. בעניין שירותי הדואר: 3 היישובים שנתרו מקבלים שירותי דואר בדרך אחרת, ובעתיד יחוברו אף הם לקווי דואר-נע.

4. בעניין הטלפונים: בהדרגה, אך לא יאוחר מסוף מרס

ב. החלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה והרווחה לקבוע גמלאות ותשלומים אחרים מקופת הרשות

המקומית

היו"ר מ' כהן:

איתן לבני (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את אישור הכנסת להחלטה הזאת: "ועדת הכנסת, בישיבתה מיום י"ב כחשוון התשמ"ב, 9 בנובמבר 1981, החליטה להמליץ בפני

אנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת איתן לבני, למסור החלטה בשם ועדת הכנסת.

— החלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה והרווחה לקבוע גמלאות ותשלומים אחרים מקופת הרשות המקומית;
חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני
— שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

היו"ר מ' כהן:

מי בעד אישור המלצתה של ועדת הכנסת?

ה צ ב ע

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת העבודה
והרווחה לקבוע גמלאות ותשלומים אחרים
מקופת הרשות המקומית נחקלה.

הכנסת כי בהתאם לסעיף 2 לחוק הרשויות המקומיות (גמלאות
לראש רשות וסגניו), החש"לז — 1977, תסמיך הכנסת את ועדת
העבודה והרווחה לקבוע בחקופה כהונתה של הכנסת העשירית
לראש רשות ולשאריו גמלאות ותשלומים אחרים נוספים
שישלמו מקופת הרשות המקומית.

לזה יש צורך באישור מליאת הכנסת.

ג. חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני

ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ב — 1981*

(קריאה ראשונה)

לועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת לשם הכנתה לקריאה
שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן:

תודה לשר המשפטים. הדיון בחוק זה הוא אישי. רשות
הדיבור לראשון הדוברים בחוק זה, חבר הכנסת אברהם
כ"ץ-עוז, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אני סבור שעם כל
הצורך בהארכת תוקף תקנות שעת-חירום, יש צורך להכניס
כמה שינויים, ואני מתכוון לשניים — שלושה שינויים עיקריים,
שאנים בהכרח השינויים או האלמנטים המשפטיים הרשומים
בהצעת החוק.

אני סבור, שדבר ראשון צריך להוציא מהצעת התיקון את
רמת-הגולן. מה שמשתמע מהארכת תוקף תקנות שעת-חירום
הוא, שהן תוארכנה בזה עד ה-31 בדצמבר 1983, לרבות לגבי
רמת-הגולן. מאחר שאני בין אותם אנשים בכנסת הסבורים, כי
ראוי היה שהממשלה בראש ובראשונה, והכנסת לאחר מכן,
יעשו מוקדם ככל האפשר למען החלת החוק הישראלי
ברמת-הגולן, לכן אני מציע את התיקון הזה. אני רוצה לומר
שיש לנו בעצם כבר כמה — — —

שר המשפטים מ' נסים:

מה יהיה עד אז?

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אני חושב שאת זה אתם יכולים לעשות בדיוק באותו
מועד. אם תשמע את דבריו עד הסוף תבין, שזה מסתדר מבחינת
"הטיימינג" ומבחינת הבעיה, אם לשוטט יש או אין הסמכה
ברמת-הגולן.

עברנו כמה מהלכים בעניין של החלת החוק ברמת-הגולן,
והמהלך האחרון שבהם הוא ענין תעודות הזהות, עם חיקון
שהציעה הכנסת. בעצם זה היה, בסופו של דבר, מפני-נפש לכל
אלה שהציעו את זה. בתהליך של חוסר יכולת שליטה במצב
הנוכחי, כאשר השטת אינו מוגדר כשטת ישראלי, והממשל
הצבאי ברמת-הגולן הוא זה שצריך לעשות סדר, אני חושב
שאנחנו נוכחים לדעת שחוק מאשר החלת המשפט, המינהל
והשיפוט הישראלי, אין לנו שום אפשרות לשלוט בצורה
מסודרת ולהסדיר את הדברים כך שנהיה בטוחים בתוצאות
שלכם.

אני רוצה להביא לידעתכם — אני מניח שחלק מכם יודע
זאת — שלאחר האירועים שהיו בצפון רמת-הגולן בקרב
הדרוזים באשר לחלוקת תעודות הזהות ובתוצאה מהם, נוצרו

היו"ר מ' כהן:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לתיקון
ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון,
חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות
ועזרה משפטית), התשמ"ב — 1981, בקריאה ראשונה. את
החוק יכריע שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שאני
מתכבד להביא בפניכם, מטרתה כפולה: היא באה להאריך את
תוקף תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה,
רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה
משפטית), התשמ"ב — 1967, לשנתיים נוספות, משום שהצורך
בתקנות בעינו עומד.

התקנות, שהן כתוקף מאז 1967, מסדירות כמה נושאים,
אשר ניתן לסווגם באופן כללי לשניים: מתן סמכות
לבית-משפט ישראלי לשיפוט אזרחי ישראל, שבצע מעשה
עבירה באחד האזורים הכלולים בתקנות; וכן מתן עזרה
משפטית לבתי-המשפט הצבאיים המופעלים באזורים אלה,
כדי לאפשר להם להעמיד לדין אזרחי ישראל שעבר על צו
מטעם הפיקוד הצבאי.

במסגרת העזרה המשפטית תיכלל ההוראה החדשה
שמוצע להוסיף לתקנות, המטרה היא לאפשר את העברתם של
תושבי השטחים, שנידונו לעונש מאסר עליידי בית-משפט
בישראל, לריצוי עונשם בבתי-סוהר שבאזור מגוריהם.

כיום נושאים את עונשם בבתי-סוהר בישראל כ-1,000
תושבי השטחים. למציאות זו יש השפעה שלילית ישירה על
הנידונים עצמם וכן על השפעה עקיפה על אוכלוסיות בתי-הסוהר
במדינה. לגבי האסירים תושבי האזור, ריחוקם מקום
מגוריהם מהווה מכשול לקיום פגישות עם קרוביהם. לעומת
זאת, אין להרבות דברים בנושא הצפיפות החמורה הקיימת
בבתי-הסוהר במדינה כדי להבטיח, שהעברת חלק מהאסירים
לבתי-מאסר שמתוך לאזור בתי-הסוהר בישראל תיטיב עם
האסירים הישראליים.

מאחר שאין זהות בין הוראות החוק החלות על אסירים
בישראל לבין אלה החלות על אסירים בשטחים, הוחלט להחיל
הוראות מסוימות של הדין הישראלי כדי להקל עם האסירים
המועברים לאזור. לדוגמה, מוצע להחיל את הוראות חוק
העונשין, החש"לז — 1977, לענין ניכוי שליש מעונש המאסר
של הנדון.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק

* רשומות (הצעת חוק, ח"ב' 1553).

— חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

כאשר אני מצרף את הצורך האמיתי הזה של מדינת ישראל להעמיד באיזה שהוא מקום גם מבחנים להסכם השלום עם מצרים: כאשר אני יודע ומודע לכך שקיים הצורך וקיים הרצון — לפחות, לפי הערכתי, מצד רוב רובו של הבית — להחיל את החוק הישראלי על רמת-הגולן, אינני מצליח להבין מדוע ממשלת ישראל לא תציע הצעת חוק עוד לפני אפריל 1982.

לכן, אדוני השר, אמרתי שלא צריך לחכות עד שנת 1983 ולראות מה יהיה עד אז. ואני מתכוון לזה. לפי הערכתי, ממשלת ישראל צריכה להציע זאת עד ה-1 בינואר, לכל המאוחר, ולא צריכה לחכות להסדרים כאלה או כאלה בין קבוצות אלה או אלה בכנסת. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן:

תודה לחבר הכנסת כ"ץ-עוז. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אמנון לין. אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת תופיק טובי.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את הממשלה על כך שהחליטה להגיש לנו חוק שמאריך את שליטת ישראל גם על דרום סיני עד 1983. עליידי כך נענתה בעצם הממשלה להיגיון הפשוט והשגור שהנסיבות החדשות מחייבות באזור, אולי גם לדעת הקהל שביטאה — כפי שראינו כולנו אתמול בסקר האחרון בארץ — ש-43% הם בעד דחיית הפינוי מסיני.

שולמית אלזי (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תעשי סקר כמה רוצים — — — תעשי סקר כמה אינם רוצים לשלם מסים.

גאולה כהן (התחיה):

כך אני מבינה את החוק. בעצם כמעט מחצית הנושאים, באחוזים, תובעים את דחיית הפינוי. כאן אני רוצה לראות את הפרצה בכיכול הזאת בחוק מוחלת, אולי, גם על החלטת הממשלה לדרות באמת את הפינוי בסיני.

לגופו של עניין, יש עבירה אחת — אדוני שר המשפטים — שנעברה באופן מתמיד כמה שקריו בחוק הזה שטחים, והיא העבירה של ממשלת ישראל, זאת וקודמתה, שלא החילה את חוקי ישראל על יהודה, ושומרון, הגולן ועזה והיום גם על דרום סיני. זאת העבירה המתמדת, והעברין המתמיד הוא הממשלה הקודמת והממשלה הזאת. העובדה הזאת יצרה בעצם מצב של עיוותים ובלבולים בלתי פוסקים בשטחים, כמה שקריו שטחים.

חברי, חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, העלה את נושא רמת-הגולן. הממשלה הזאת מצהירה שלא רק שהיא לא תרד מרמת-הגולן, אלא שבעתיד מתאים — שלעולם אין הוא היום, אלא תמיד אתמול או מחר — היא תחיל את חוק ישראל על רמת-הגולן. למעשה היום, מבחינה חוקית, הגולן פרוץ לגמרי. יש תקנות לשעת-חירום שחלות ביהודה ובשומרון ואינן חלות בכלל על הגולן. למשל, אם ממשלת ישראל תחליט מחר להוציא צו גירוש כלפי מסינים בגולן — וזאת היא היתה צריכה לעשות כבר מזמן — היא לא תוכל לעשות זאת, כי בג"ץ יבוא מחר ויאסור זאת עליה, לפי החוקים שממשלת ישראל מכירה בהם בגולן. היא אינה יכולה להוציא צו גירוש נגד מסינים. מה שהיא יכולה לעשות הוא מה שהיא עשתה ביהודה ובשומרון.

לכן, את המצב הפרוץ הזה רוצה ממשלת ישראל, שלא לתכוננה בכלל להחיל את חוקי ישראל על הגולן. להיפך, הכוונה שלה היא להשאיר את הגולן כאופציה פתוחה למשא-ימתן, שאם לא כן, אי-אפשר להבין בשום פנים ואופן

כיום קיטוב והצדקה גם לגבי המגזר הזה. אם תחילה אפשר היה להעריך ולומר שהמגזר הדרוזי או התושבים הדרוזים אינם בריק הסיבה להתחלת החוק, הנה הצטרפו גם התושבים האלה, גם המגזר הזה, לכלל אותה האוכלוסייה. אם לא נגדיר במדויק את הדברים ונבהיר שאומנם מחילים אנו את החוק על רמת-הגולן — ושוב, לא כדרכורים של ארבע שנים, שבסופו של דבר לא יוצא מהם ולא כלום, מלבד הארכת תוקף תקנות שעת-חירום — אני חושב שנפעל בצורה לא נכונה.

האמנה הלאומית שהוצאה עליידי התושבים הדרוזים של רמת-הגולן היא התפתחות. היא לא התחלה. זה לא היה כך ב-1967. ומה שנאמר באמנה הזאת — אני יודע שאתה, אדוני השר, יודע זאת, ואני מוכן גם לקרוא כמה קטעים מתוכה — הוא התפתחות של דברים, כשמדינת ישראל אינה עושה מה שדרוש וצריך לעשות: כי הצהרת כוונות מצד אחד ואי-עשייה נמשכת מצד אחר מביאים לתוצאה כמו זו שאקרא בעוד רגע. הם אומרים כך: "אנו, התושבים ברמה הסורית הכבושה, רואים מחובתנו להודיע לכל הגורמים הרשמיים והעממיים בעולם כולו ולארגון האו"ם ומסדותיו, לדעת הקהל הבינלאומית והישראלית, ולמען האמת וההיסטוריה, ומודיעים באופן גלוי וברור את ביטחוננו בצדקת עמדתנו נגד הכיבוש הישראלי וכוונותינו המתמשכות לטשטוש והזונו הלאומית וניסיונותיו לסיפוח הרמה הסורית מצד אחד, והחלת החוק הישראלי עלינו מצד שני — ניסיונותיו לגזור אותנו בדרכים שונות למען שילובנו במדינה הישראלית עלימנת להיות חלק ממנה, ולשליטת אוזרותנו הערבית" וכו'.

חברי הכנסת, זאת התפתחות. זה לא היה המצב אצל התושבים הדרוזים ברמת-הגולן לא לפני שנה וחצי וגם לא ב-1967. מי שמכיר קצת את הדברים — ונדמה לי ששר המשפטים היה מעורב בזה בצורה כלשהי — יודע שזה ביטוי ברור לאי-עשייה מצד מדינת ישראל, ואי-העשייה מתבטא באי-הבהרה בצורה חריג-משמית עליידי החלת הריבונות ברמת-הגולן.

על כן, חברי הכנסת, אני סבור שטוב נעשה אם נכניס את התיקון הזה, ולכשיעבור החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט הוא לא יכלול את רמת-הגולן.

אני רוצה להתייחס לנושא של חבל-עזה. אני סבור שכנושא של חבל-עזה ראוי היה שתוך כדי המשא-ימתן שהממשלה עורכת בקשר לאוטונומיה, היא כבר תבין שהשאלה של רצועת-עזה צריכה להיפתר בצורה אחת ולא בצורה של האוטונומיה. כפי שהיא רשומה בהסכמי קמפ-דייוויד, אינני מצליח להבין את העניין, ונדמה לי שגם כתנועת החירות וגם כליברלים אין אותה מידה של יחס אישי ורגשי לגבי יהודה ושומרון ולגבי רצועת-עזה. לפי מיטב הבנתי, אם ממשלת ישראל לא גורמים אחריה לא יביאו לידי מצב שבו מתחילים לפרק קצת את החבילה ולחת פתרונות כדורים יותר לאזורים מסוימים, בסופו של דבר תמצא את עצמה כל הכנסת בהצעה אחת ובמשלחת מאוחדת, שתכלול אפילו את רק"ח, כאשר יכפו עלינו תוכניות שאיננו מעוניינים בהן, ונסה התוכנית של פאהד ואחרים. לכן גם את רצועת-עזה אין לכלול בשם החוק.

יחד עם זאת הייתי רוצה להוסיף עוד אלמנט, שגם הוא נשמע בחדשות, אבל אינני רואה סיבה שלא נעגן אותו כאן היום, בהצעת חוק שלא באה למטרה זו. כולנו חורדים מפני מה שיקרה לקראת סיום תהליך הפינוי בפתח-חסיני. כולנו מבינים שהיה צריך לתת למדינת ישראל ולתושביה באיזו שהיא צורה רמת אמיתות לפחות דומה לזו שהיתה, נאמר, בזמן סאדאת, כשהנשיקות והחיכוכים הגיעו עד לב השמים. אבל גם זה אינו ניתן.

— חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

הריבונים על מדינת ישראל כדי להרוס אותה באמצעות הכלים של מדינת ישראל, שאתה נותן להם כשר משפטים.

עכשיו אני קוראת לך, אדוני שר המשפטים, אישית — אתה כיניית בשם פולשים את החלוצים שירדו היום לימית, כדי למלא בעצם את החוק הציוני היסודי של מדינת ישראל ושל עם ישראל, שמדינת ישראל אינה ממלאה אותו ומפירה אותו ועוברת כל הזמן עבירה באי-מילוי החוק הזה.

מאיר שטרית (הליכוד):

מצווה הבאה בעבירה.

גאולה כהן (התחיה):

זאת מצווה שלא באה בעבירה מצד המתנחלים? המתיישבים החדשים שם. זאת עבירה של ממשלת ישראל שאין בה שום מצווה ולהיפך.

מי שמתנחל ומתיישב שם היום אינו פולש לבית פרטי. הוא בא להתנחל בבית הלאומי. חבלי-ימית הוא חלק מהבית הלאומי, חלק מארץ-ישראל. צריך שיהיה מצב נחושה כדי לקרוא למתיישב כזה בשם פולש, ולהתעלם מכל מה שאותו ראש ממשלה עצמו התכוון לעשות בנאות-סיני. אבל הבית שלו עומד שם ריק עד היום. בעצם זו היתה התחלת ההתרוקנות של החבל. לכן מי שעובר היום על החוק הם אלה שמתכוונים, חס ושלום, ונקווה שלא יגיעו לידי כך, גם לעצמם וגם למעשה. אלה שמתכוונים אפילו במחשבה לפנות יהודים מארץ-ישראל

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

גאולה כהן (התחיה):

— כי אין זה פינוי מבית ואין זה פלישה לבית, זה פינוי מארץ-ישראל. מה גם, שאין אלה תקנות לשעת-חירום, אם אפשר לדבר על משהו שקרוי חירום, אלא זה מצב של חירום שמדינת ישראל נמצאת בו היום, אבל אינה רוצה להכיר בו. הממשלה אינה רוצה להכיר במצב החירום שבו אנו נמצאים וממשיכה לשחק לפי כללים של האויב. ולהיפך, ממשיכה להדרים את העם.

יש צורך בתקנות ובחקיקים לשעת חירום לצורך הצלה ארץ-ישראל, לצורך הצלת יהודה ושומרון, חבלי-ימית ואופיה. הגולן ועזה, אבל לא לצורך המשך תקנות המנדט הבריטי, שראה בכל ארץ-ישראל שטח כבוש, ותקנות שעת-חירום היו אז מוחלטות על כל ארץ-ישראל, והיום אנחנו ממשיכים באותה רוח של המנדט להפקיע חלקים של ארץ-ישראל מריבונות ישראל ולהשאיר אותם תחת תקנות שעת-חירום.

אני קוראת לממשלה לעשות את הצעד ההגיוני ביותר והשפוי ביותר, להפסיק את ריצת האמוק לקראת נסיגה בכל מחיר ולהחיל, אם לא במקדם אוי לפחות כמאוחר, את חוקי ישראל בכל השטחים הנדונים בחוק הזה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חברת הכנסת כהן, אפשר לשאול אותך משהו?

היו"ר מ' כהן:

הנואמת סיימה את דבריה. אתה יכול לשאול אותה בעד. תודה לחברת הכנסת גאולה כהן, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון לין.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זאת, להסדרת ענייני השיפוט בעבירות ועזרה משפטית כשטחים הכבושים או

את העמדה של ממשלה האומרת, שהיא רוצה אומנם להחיל, אלא שאינה מוצאת את העיתוי המתאים, ובעצם קוראת כל הזמן גם לאסד את הפתח השלום, למשא-ומתן לשלום. זה משא-ומתן לאופציה פתוחה על פשרה אם לא על עויבת רמת-הגולן.

העיוות השני הוא העובדה שבשטחים, במה שקוראים שטחים, חל היום דין בג"ץ של מדינת ישראל. על מי? — על אזרחים שאינם מכירים במדינת ישראל. לא זו בלבד שאין הם מכירים במדינת ישראל, אלא הם אזרחים של מדינת ארץ-ישראל, שעד היום אינה מכירה במדינת ישראל והיא מדינת אויב. אף על פי כן, הבג"ץ תופס לגביהם. כלומר, הם מנצלים את הסדרים של מדינת ישראל — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

את רוצה לפגוע בהם, לגרש אותם, לנשל אותם, להפקיע את רכושם, להשפיל אותם, כי הם תחת כיבוש. זה מה שאת אמרת עכשיו. כדאי שתבהירי זאת.

גאולה כהן (התחיה):

חברת הכנסת שולמית אלוני, ההצעה שלך צריכה מצד להיות ראויה לתשובה האומרת, שאת מעוניינת להשפיל דווקא אותנו, את מי שרוצים למלא את תוכנם הציוני בשטחים. הרי את סניגור קבוע של כל אלה שאני קוראת להם המסיתים —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

את רוצה לגרש אותם, להפקיע את אדמתם ולהחרים את רכושם.

גאולה כהן (התחיה):

אני רוצה להתייחס לכך עכשיו. את יודעת, השיירה ממשיכה ללכת ומי ששוצף וקוצץ — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר מ' כהן:

חברת הכנסת שולמית אלוני, שאלת שאלה והיא תענה. אם היא לא תרצה לענות — היא לא תענה. אל תחזרי בבקשה על שאלתך פעמים מספר. אי-אפשר לחזור על אותה שאלה כמה פעמים.

גאולה כהן (התחיה):

זה פשוט לא יעלה על הדעת. אני מדברת על ממשלה הדואה את יהודה ושומרון כאופציה לדרשה של ריבונות אחרי חמש שנים, וגם פה יש הטעיה מוחלטת של הציבור, כי כבר היום היא יוצרת מצב של עיוותים כאלה, שבהם הנפכים לחוק ואיטולא גם את התקנות לשעת-חירום. כי גם לפי התקנות לשעת חירום לא ייתכן שבג"ץ יחול היום בשטחים.

לכן אני קודם כול קוראת לממשלה לבטל את היכולת של אזרחים, שאינם מכירים במדינת ישראל והם אזרחים של מדינת אויב, לנצל את הסדרים הדמוקרטיים ואת הכלים המשפטיים של המדינה לצורך הירוסה. כי בעצם הבג"ץ הוא כל הזמן כלי כידיה למען כהלה במדינה. מדינת ישראל נותנת לזה יד.

אני קוראת היום למדינת ישראל להחיל בשטחים במקום תקנות חירום את חוקי ישראל ואת ריבונות ישראל — — —

שר המשפטים מ' נסים:

או תהיה סמכות ברורה יותר של הבג"ץ.

גאולה כהן (התחיה):

— — — את חוקי ישראל וריבונות ישראל. הלוואי שנגיע למצב שהם ישלמשו בבג"ץ כצורה חוקית. היום הם

— חוק לחיקון ולהארכת חוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט כעבירות ועזרה משפטית) —

של ממשלת ישראל, כאשר הולך ומתמעט הסיכוי שתוכל להחזיק בעמדתה הבלתי-צודקת של הנצחת הכיבוש ושליטת זכות העם הערבי הפלשתינאי.

ההתפתחות שהזכרנו מפניה מאלצת את תומכיה המובהקים של ממשלת ישראל, כגון הממשל האמריקני, לתמך ולסגת מההתייכרות תוך ניסיון למצוא מוצא למצוקת מדיניותה "הנכשלת", כשבעלות בריתה של אמריקה, כגון המדינות האירופיות, נאלצות בעל כורחן להופיע כפי שהן מופיעות נגד קמפ-דייוויד, וכאשר שר החוץ של בעלת ברית נאמנה כמו סעודיה נאלץ לקבוע, שהסדר שלום לאזור על-פי תוכנית השלום הסעודית חייב להיות במסגרת ועידה בין-לאומית בחסות האו"ם ובהשתתפות ברית-המועצות וארצות-הברית.

במקום להפיק לקחים מן ההתפתחות הזאת, אשר תביא בהכרח, במקום או במאחר, לנסיגת ישראל מכל השטחים הכבושים: במקום להפיק לקחים וללכת לקראת הסדרים צודקים המבוססים על כיבוד זכויותיהם לריבונות של עם ישראל ושל העם הערבי הפלשתינאי, נוקטת ממשלת הליכוד צעדים נואשים והרפתקניים, של הגברת הדיכוי, של טרור ועונשים קולקטיביים, של הפקעות וגישול ההתחלות מוגברת, ואף מכתשים לנו שבקרב יהיו כאזור 100,000 מתנחלים. אך כל זה הוא חסר-סיכוי.

את האוטונומיה נוסח בגין של קמפ-דייוויד, שהיא האצטלה להמשך הכיבוש של ישראל ולסיפוח השטחים הכבושים למעשה, מנסה ממשלת הליכוד להציל בכל הדרכים, אך ללא סיכוי. באמצעות המינהל האזרחי, שעליו הכריז השר שרון, מנסים ליפות את הכיבוש ולמצוא כאמצעותו משתפי פעולה עם האוטונומיה, מתפשים למעשה קווי-לינינים שצילו את תוכנית האוטונומיה לחיסול זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי. אך כל זה, שוב, לשווא.

אך כל הפאוסה של מינהל אזרחי מתגלה כחיפוי על יד הברזל המדכא של שלטון הכיבוש הצבאי, מקימים מינהל אזרחי בראשותו של פרופסור מילסון, פרופסור לתרבות האיסלם באוניברסיטה בירושלים, ופעולתו התרבותית הראשון הוא סגירת האוניברסיטה של ביריית ביום רביעי שעבר וסגירת האוניברסיטה של בית-לחם בשבת האחרונה.

שוב מפעילים צבא נגד הסטודנטים והמרצים, שוב פורצים כנשק ובפצצות למוסדות החינוך הגבוה בשטחים הכבושים ופוגעים בחסינותם של המוסדות האלה, והמינהל האזרחי, בראשותו של הפרופסור הנאור, מרחיב את בתי-הסוהר כשהוא סוגר את האוניברסיטאות בשטחים הכבושים. דקן אוניברסיטת ביריית, ד"ר גאבי בראמקה, וחברי ההנהלה נתונים זה היום השני לחקירות טרוריסטיות. מספר גדול של מרצים באוניברסיטת ביריית נתון במעצר בית.

אנו קוראים לשלטון הכיבוש להסיר את ידי המדכאה מעל מוסדות החינוך הגבוה בשטחים הכבושים, לפתוח את האוניברסיטאות, לשחרר את העצורים ולהפסיק את ההתעללות במרצים, בסטודנטים ובהנהלת האוניברסיטה, כאשר כל חטאם כביכול הוא הבעת דעתם ומחאתם נגד המינהל האזרחי. נגד האוטונומיה וכעד מדינה פלשתינאית עצמאית. גם סגירת בית-הספר התיכון ברמת-הגולן היא מסימני היד האנטי-תרבותית המדכאה של המינהל האזרחי. ואנו תובעים לפתוח את בית-הספר הזה ללא דיחוי.

בחסות המינהל האזרחי פיזר בשבת אספת מחאה שקטה שהתכנסה בעיירת רמאללה. החיילים מנעו מאזרחים ישראלים לחלק כרוז של הודות וסולידריות עם תושבי רמאללה במאבקם לפתיחת אוניברסיטת ביריית.

עבירות לגבי תושבי השטחים הכבושים המתבצעות בישראל, נחקקה למעשה בדצמבר 1967. שם החוק היה אז: תקנות לשעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים, שיפוט ועזרה משפטית). גם אז התנגדו להצעת החוק, ראוי כה חלק ממנגנון הכיבוש שאנחנו מתנגדים לו גם היום. אך במשך השנים חלו גם בשם החוק שינויים המצביעים על התפתחותה ההדרגתית של תאורת הסיפוח בהנצחת הכיבושים מצדה של הממשלה בניגוד לאינטרס השלום.

המושג של עבירות בשטחים המוחזקים בוטל. אין היום "שטחים מוחזקים". שהם מוחזקים כשטחים כבושים, ויש להתייחס אליהם כמוחזקים זמנית, לפי כל האמנות הבין-לאומיות. במקום זה באו המונחים "היודה, שומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני". כל זה מתוך הבלטת היחס הלאומי הסיפוחיטי המתכוון לבטל כל זכות של העם הערבי הפלשתינאי במולדתו בשטחים הכבושים האלה, כאשר מכילים לגביהם את השם "שטחים מוחזקים" ומתייחסים אליהם כאל חבלים ישראלים, כמו אזורים בישראל, שקוראים להם יהודה ושומרון.

כל מגמת השינויים והתיקונים בתקנות האלה היא ליישם אותם למדיניות הכיבוש והסיפוח, גם כאשר באים בהצעות. כגון הקלת תהליך החזקת אסירים מהשטחים הכבושים בתוך האזורים האלה בקרבת מגוריהם, אסירים המצפים ליום שבו ישוחררו כל האסירים קורבנות הכיבוש עם שתורו השטחים הכבושים.

חברי הכנסת, הצעת החוק באה למסד את הכיבוש תוך הפיכתו לדבר קבע בחי הארץ, דבר שבגללו שוללים אנו את הצעת החוק. זו אומנם השנה החמיש-עשרה לקיומו של כיבוש השטחים הערביים שאליהם מתייחס החוק, אבל מי שחושב שכיבוש זה, שהביא אסון על הארץ, על הנוף הפנימי והחיציני של ישראל, מי שחושב שכיבוש זה יתקיים לנצח, חי באשליה מסוכנת. כאשר הממשלה פועלת בכל הדרכים להנצחת הכיבוש היא לא רק מרחיקה בכך את השלום, אלא גם מגבירה סכנות ומסכנת את עתיד ישראל.

חבר הכנסת כ"ץ-עזר מהמערך מאין בציניות בממשלת הליכוד להחיש את סיפוח רמת-הגולן, והוא אפילו מאשים את הממשלה, שעל-ידי חסור המעש שלה עזרת היא להגביר את זיקה הלאומית של תושבי הרמה לסוריה. תושבי רמת-הגולן לא זקוקים לעזרת ממשלה כדי להיות גאים על זיקתם למולדתם הסורית, והאמנה הלאומית שקרא ממנה חבר הכנסת הנכבד היא תגובתם הלגיטימית על הדיכוי המוגבר שהפעילה ממשלת הליכוד, כדי לאלץ אותם להחזיק בתנועת הזוהר הישראלית בניגוד לכל חוק, נוהג ואמנה בין-לאומית, וכדי ליצור את התנאים לעזור לתהליך הסיפוח, אבל שום טרור ושום מאסרים לא ינתקו את תושבי רמת-הגולן מזיקתם. שהם גאים בה, למולדתם הסורית, והם נאבקים בצדק לסיום הכיבוש ולהחזרתם לחיק מולדתם כחלק מהסדר השלום.

דווקא בימים אלה מודקד בעיני דעת הקהל בישראל כישלוננו של הסכם קמפ-דייוויד בהבטחת ההסדרים שציפתה להם ממשלת בגין כחסותה של ארצות-הברית, הסדרים שביאו להנצחת הכיבושים הישראליים בגדה המערבית, ברצועת-עזה וברמת-הגולן, ולחיסול זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו הריבונית לצדה של ישראל. אם בולט משהו בתוכנית הסעודית, או ביוזמה האירופית המתעוררת מאז הופעתה, הרי זה התגברות התמיכה הבין-לאומית המסיבית בתביעה לסיום הכיבוש של ישראל בשטחים הכבושים והתמיכה בזכות העם הערבי הפלשתינאי למולדתו העצמאית בצדה של ישראל, תוך ביזורה המוחלט

— חוק למיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

המחוקקים עוד חמישים שנה. אכן, אבל מבחינה מדינית, ספק אם אפשר יהיה לשבת שם עוד שנים ספורות בלבד.

ובכך אני מסיים, אדוני היושב-ראש. אין מוצא אחר אלא נסיגת ישראל לקוי 1967: הקמת מדינה פלשתינאית בצדה של בין-לאומית שבה ישתתפו ברית-המועצות יחד עם ארצות-הברית, אש"ף יחד עם ישראל, וכל המדינות המעוניינות. ואז יהיה חוק זה נחלת העבר, חוק גנוז בארכיון, שממנו ילמדו איך לא לחוקק חוקים הפוגעים ביחסים בין עמים.

אנו מציעים להחזיר את החוק למשלה.

היו"ר מ' כהן:

חודה רבה לחבר הכנסת טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין. ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת, שאיננו נוכח כאולם. ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני ביקשתי את רשות הדיבור כאשר שמעתי את דבריה של ידידתנו, חברת הכנסת גאולה כהן.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
או הכניסו אותך מחוץ לתור.

אמנון לין (הליכוד):

כן, אנחנו מכירים את השיטה. שמחתי שנרשמתי לרשות הדיבור כאשר שמעתי את דבריו של חבר הכנסת חופיק טובי.

היו"ר מ' כהן:

חבר הכנסת לין היה רשום אחרי חברת הכנסת גאולה כהן. הוא לא נכנס מחוץ לתור. אני מבקש להעמיד את הדברים על דיוקם. הוא אמר שנרשם כנשיאות אחרי חברת הכנסת גאולה כהן. אני מעיר זאת כדי לדייק. את יכולה לעיין ברשימה.

אמנון לין (הליכוד):

אני רוצה ליחס את דברי הראשונים לדברים שאמרה חברת הכנסת גאולה כהן. יש הבדל גדול מאוד — וצריך לזכור שיש הבדל — בין התייחסות הכנסת ליהודה, לשומרון ולרצועת-עזה לבין התייחסותה לאזור רמת-הגולן. לדעתי שוגה מי שמדבר כמשפט אחד כוללני על השטחים המשותפים, ומכליל בתוך משפט אחד את רמת-הגולן, כאשר הוא מדבר על יהודה, שומרון ורצועת-עזה.

ובכן, חבר הכנסת, יש בינינו ויכוח גדול מאוד. עמוק, נוקב, לגבי עתיד אזור יהודה, שומרון ורצועת-עזה לאחר תקופת המעבר שקבענו אותה לפי הסכמי קמפ-דייוויד והסכם השלום. כולנו, 99% של חברי הכנסת, הצבענו בעד ההסכמים האלה. יש בינינו ויכוח לגבי מה שצריך לעשות בתוך חמש השנים של תקופת המעבר הזאת. גם הוויכוח הזה הוא ויכוח נוקב. יש כאלה האומרים, שלא צריך לעשות התנחלות, כדי שלא להרגיז. יש כאלה האומרים, בהתאם למוסכם בהסכם קמפ-דייוויד והמכתבים הקשורים לו, שיש לאשראית לפחות להמשיך במעשי התנחלות ביהודה ושומרון, עם תום שלושת התורשים שדובר עליהם בתחילת המשא-ומתן.

כלומר, קיים ויכוח לגיטימי בקרב כל המפלגות שהצביעו בעד הסכמי קמפ-דייוויד ואישור אותם. אבל יש נושא, שלפי דעתי חשוב לעסוק בו מעל לוויכוח הלגיטימי בין כל קצוות המחנה בכנסת, והוא הרגנה לקיים סדר וחוק. והרי לא נוכל לתאר לעצמנו, שבמשך תקופת ההרגה של האוטונומיה וגם לאחריה, לא יהיה משפט שיקבע את הסדר, את הנוהג ואת החיים באותם שטחים שעליהם אנחנו מתווכחים. כשביל זה

בחסות המינהל האזרחי חזרו שלטונות הכיבוש לעושים הקולקטיביים, כאשר הרסו בשכרע שעבר את בתי שני הצעירים שהואשמו בתקיפת המתנחל החייל מקריית-ארכע. אף בטרם היה משפט.

בחסות המינהל האזרחי נסגר אתמול בירושלים העיתון היומי "אל-פאג'ר", מפני שכרפוס שבו הוא מודפס הודפס חומר שהצנזורה טוענת שלא עבר דרכה. מדוע צריך לסגור את עיתון "אל-פאג'ר"? זוהי סתימת פה של הקולות הפטריוטיים נגד האוטונומיה ובעד מדינה פלשתינאית.

כוחות הדיכוי, משמר הגבול וחיילים התפרעו אתמול נגד חושבים במזרח-ירושלים, שסגרו את חנויותיהם כמחאה על סגירת אוניברסיטת ביר-זית.

היום בוצעו מעצרים אדמיניסטרטיביים בירושלים והסביבה נגד מספר רב של אנשי ציבור ערביים, ביניהם המהנדס איברהים אידאקא, יושב-ראש ארגון המהנדסים; אכרס הנייה, עורך ראשי של עיתון "אשעב"; ג'וריס כורי, נשיא ארגון עורכי-הדין בגדה המערבית; עזמי שועיבי, חבר עיריית אל-בירה, ואחרים.

אנו מוחים נגד הטרור המופעל בירושלים ובגדה כדי להשתיק את מאבקו הצודק של העם הערבי הפלשתינאי בגדה וברצועה: נגד אוטונומיה של כובשים; נגד המינהל האזרחי כפרגוד לכיבוש ובעד הזכות לחיות כעם חופשי במולדתו במדינה ריבונית בצדה של ישראל. אנו תובעים את שחרורם של העצירים.

חברי הכנסת, שום טרור ושום מעשי דיכוי אכזריים, שום סגירת אוניברסיטאות ובתי-ספר, שום כתיסוהר חדשים, לא יצילו את הכיבוש ולא את האוטונומיה ולא את קמפ-דייוויד. זאת היא האמת שתיאר אותה כתב "על המשמר" אמנון פלוק, כאשר סקר אתמול בעיתון את פעולות חיילי צה"ל בביר-זית — ואני מצטט: "נכחנו כיום ב'שעבר בביר-זית כעת ההתנגשויות בין הסטודנטים לחיילי צה"ל. ראינו את המחזה העצוב: צעירים מפגינים שבידם אבנים ובפיהם הקריאה 'מדינה פלשתינאית' — מול צעירים אחרים לבושי מדים. קסודו פלדה וחמושים בכלי נשק. ראינו כל זאת וידענו כי עוד לא קרה בהיסטוריה, שבעימות זה ינצח בסופו של דבר החזק את החלש.

נקלענו אל המהומה כשחיילי צה"ל המטירו רימוני גז מרמיע לעבר הסטודנטים. ריחו החרף של הגז צרב את האף, הגרון והעיניים. נסוגנו — אנו העיתונאים, יחד עם הסטודנטים, והללו המגוסים בכגון אלה, יעצו לנו למהר ולאכול בצל כדי שהעיניים יישטפו — אחרת תזנקנה. ראינו כל זאת וידענו. כל יום כגון — ממכללת ביר-זית, באוניברסיטת א-ג'נאח שבשכם, באוניברסיטת בית-לחם ובפוליטכניון של חברון — צומחת מנהיגות העתיד של הפלשתינאים. רימוני הגז המדמיע רק מחשלים מנהיגות זאת — — —

היו"ר מ' כהן:

חבר הכנסת טובי, אתה יכול להפנות את תשומת לבם של חברי הכנסת למאמר, ומי שיהיה מעוניין, יקרא אותו. ומנן תם. לו היית קורא את המאמר על חשבון זמן, נחא. אבל אפשרתי לך לדבר מעל ומעבר לזמן שהוקצב לך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

דברים אלה ראויים להירשם בפרוטוקול, ובמיוחד הסיום שלהם, ואני מצטט:

"ראינו כל זאת ונוכחנו בדברים ששמענו לא פעם מפי אנשי הממשל: 'מבחינה צבאית, אנו יכולים לשבת בשטחים

— חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

לפי הערכתי, כל שעה כשרה להחיל את חוקי ישראל על רמת-הגולן, אני יודע שלא כל חברי הכנסת מסכימים עם השקפתי זו. אני אינני מוכן לדחות אפילו בשעה אחת, אילו זה היה חלוי ב', את החלת חוקי ישראל על רמת-הגולן, אבל כל עוד לא עושים זאת, יש כמה דברים — ועל כך יש לנו ויכוח — שעלינו לעשותם ברמת-הגולן, ויש דברים שעלינו שלא לעשותם.

מה עלינו לעשות? כל עוד לא החילו את חוקי מדינת ישראל על רמת-הגולן, עלינו להמשיך ולהתנחל בה, להתעצם בה ולחזק את האחיזה הישראלית שם. ומה עלינו לא לעשות? — מה שעשינו בקרב החושבים הדרוזים ברמת-הגולן.

אני הזהרתי והצעתי שלא לעשות זאת. כמתי היו גם אחרים שאמרו זאת. וממה נפשך, חברי הכנסת? אני יודע שהיו בינינו כאלה שחשבו, והיו אלה דווקא אנשים שחושבים כמני לגופו של עניין, שאם נביא כך וכך דרוזים ליד כך שיבקשו מאתנו את תעודת האזרחות הישראלית, יהיה לנו קל יותר להחיל את חוקי ישראל על רמת-הגולן. כלומר, היתה אשליה שעליידי המהלך הזה אנחנו נלחץ על הממשלה להחיל את חוקי ישראל על רמת-הגולן. שאלתי את עצמי — איזה היגיון הוא זה? מדינת ישראל. ממשלת ישראל והכנסת הזאת הצביעו כאן ב-90% בעד פינוי יישובים יהודיים באופירה. באזור סיני, בימת ובפתחת-רפיח, אילו חשבו שצריך לפנות את רמת-הגולן, האם היינו מהססים לעשות זאת למען השלום מפני שאלפים דרוזים ביקשו מאתנו תעודת זהות ישראלית?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הכנסת הצביעה על הסכם שלום. היא לא הצביעה למען.

אמנון לין (הליכוד):

איש לא ייתן לך, לא יאפשר לך ולא יקל עליך לעשות את החלוקה הזו מפני שזה נוח לך. היתה הצבעה אחת, וכל אחד מאתנו ידע בדיוק כמה מדובר. אני נמנעתי בהצבעה הזאת, אבל כל אדם ידע בדיוק כמה מדובר, ואין להכדיל בין הסכם השלום לבין ההחלטה לפנות יישובים יהודיים. ההצבעה היתה על ההסכם כולו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמנון לין (הליכוד):

בהחלט, ולכן, חברי הכנסת, המשגה שלנו בנושא של רמת-הגולן היה, שאנחנו העלינו על הדעת, אף שלא החילו את חוקי ישראל על רמת-הגולן, שהדרוזים יכולים להיות שלווים, או אדישים למצבם. עלי להגיד שיש בינינו אנשים החושבים שזה ברור שלא נרד מרמת-הגולן, וזה ברור באמת. לי זה ברור, ואני בטוח של 90% מחברי הכנסת זה ברור.

אבל מה לא הכרנו על סיני ועל אופירה? האם לא שמענו אנשים מתוכנו שאמרו — "או שלום בלי אופירה או אופירה בלי שלום, או שתהיה אופירה בלי שלום"? והיו גם כאלה שהפליגו מעבר לזה. ובכל זאת פנינו את סיני למען השלום, וזאת הסיבה לכך שאצל הדרוזים ברמת-הגולן מאז הסכם קמפ-דייוויד והסכם השלום חל פירות כנוניות לגלות והודעה. עם ישראל, כי הספק לגבי אמינות הכרזותינו חדר לתודעתם.

אהרן הראל (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

אמנון לין (הליכוד):
בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

אם תהיה החלטת החוק על רמת-הגולן ותהיה סיטואציה של שלום עם סוריה, זה ישנה את עמדתך?

אנחנו מחדשים היום את התקנות. לא יעלה על הדעת, שבגלל העובדה שיש בינינו ויכוח כשאלה מה עלינו לעשות עם חוס תקופת המעבר, או איך לנהל את המשא-ומתן על תחילת האוטונומיה, אנחנו לא נדאג למצב המשפטי של האזורים האלה, כדי שהדרוזים כערכים, ערכים כיהודים, יוכלו להסדיר את חייהם באזורים האלה, כדי שלא נביא את המצב בשטחים האלה לאנרכיה, שבה איש לא ייהנה מהחיים שם. אני חוזר ומדגיש, כי לשם כך אנו באים להאריך את תוקף התקנות. עלינו לקיים את התקנות האלה, אשר מסדירות את החיים של כל האנשים החיים שם, יהודים כערכים, לעמדת שלא ליצור מצב של אנרכיה.

אבל, חברי הכנסת, אנחנו בעיצומו של מהלך השלום. כולנו מקווים שהמשלחת היוצאת מחר לקהיר תקדם את המשא-ומתן על תפעול האוטונומיה. יש כמה דברים שאנחנו חייבים לעשות. אני מדבר עליהם דווקא בתשובה על דברי חברת הכנסת גאולה כהן. אין מנוס אלא לעשות שני דברים: הראשון, לעשות הכול כדי להיצמד להסכמי קמפ-דייוויד ולהסכם השלום, כדי שאנחנו לא נהיה אלה שיסטו מהם; ובד בבד לעשות הכול — והזהרנו עליו שלנו — כדי להתעצם ביהודה, בשומרון ובעזה. גם נושא זה כלול בתוך המשא-ומתן של נציגי ישראל במהלך הסכמי קמפ-דייוויד והסכמי השלום, והיהנו — להתנחל בהתאם לכל הכללים שהממשלה הזאת קבעה לעצמה, לא על חשבון החושבים הערכים אלא לצדם, כדי להוכיח ולבסס את קיומנו במשך חמש השנים של תקופת המעבר.

אלה שני הדברים שעלינו לעשות בד בבד — להיצמד להסכמי קמפ-דייוויד ולהתעצם בכל השטחים המשותפים שניהלנו עליהם את המשא-ומתן להסכם השלום.

אמר רון (המערך):

אם כך, מרדע מוצע להאריך את תקנות שעת-חירום באזור סיני עד 31 בדצמבר 1983?

אמנון לין (הליכוד):

יודע אתה, אסור שייוצר חלל ריק, אפילו לא לשעה אחת. נניח שאנחנו מחילים את חוקי החירום גם על רצועת-עזה, גם על שרם וגם על אזורים אחרים. והנה אנחנו מממשים את מהלך השלום בהתאם להסכמי קמפ-דייוויד. הרי מהלך השלום כולו לבטל את התקנות. התקנות האלה מסדירות את החיים שם כל עוד לא מימשנו. בהתאם להסכם, את כל שלבי מהלך השלום. חובתנו שלא להשאיר חלל משפטי ריק.

חברי הכנסת, כאן דברי נוגעים לרמת-הגולן. אני רוצה להתייחס לדברים שאמרה חברת הכנסת גאולה כהן. יש הבדל מוחלט ומהותי בין כל מה שאמרנו לגבי יהודה, שומרון ורצועת-עזה לבין רמת-הגולן. קודם כול, רמת-הגולן אינה כלולה בהסכם השלום ולא בהסכמי קמפ-דייוויד. רמת-הגולן היא אזור שעליו לא חל כל משא-ומתן בינינו לבין שום מדינה ערבית. רמת-הגולן היא אזור שאנחנו שיתרנו ממדינה שעדיין רואה את הגליל כסוריה הדרומית. אין לה רצון להתעקש אתנו על רמת-הגולן. זה לא מעניין אותה. היא לא תבוא את עצמה בעיני האלמונית הערבית, ותתעסק עם יהודים על רמת-הגולן. יש לה משימה לאומית לשחרר את הגליל למען סוריה הדרומית, בהתאם להשקפת עולמה.

חברי הכנסת, התמצנו שתי הודמויות פו להחיל את חוקי ישראל על רמת-הגולן, האחת — מייד אחרי מלחמת ששת הימים, והשנייה — לאחר מלחמת יום הכיפורים. אבל זו עובדה. השאלה הנשאלת היום היא: האם עכשיו זה הרגע שממשלת ישראל, או אנחנו בכנסת, נלחץ להחיל את הריבונות של מדינת ישראל על רמת-הגולן? יש בינינו ויכוח בעניין זה.

— חוק לחיקון ולהארכת חוקן של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן).
סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

קיצונים, ואני רוצה להגן על הרוב הזה מפני אותה קבוצה קטנה. אני רוצה לבקש מממשלת ישראל, שתסמין את אלוף הפיקוד להוציא צוים, אשר יאפשרו את גירושם לסוריה של אלה אשר עושים טרור נגד הרוב הגדול של הדרוזים ברמת-הגולן.

לבסוף, חבר הכנסת, חבר הכנסת תופיק טובי הסתמך על מאמר של אמנון קפליוק בעיתון "על המשמר", על הניסיון שלא יצליח לדכא את לוחמי החופש. אותם מאמרים קראנו בעיתון "על המשמר" כשהתנחלנו בכרמיאל. אנשים שכבו מחת לטרקטורים, נמנו מאתנו להקים את כרמיאל כשראש הממשלה המנוח לוי אשכול הכריז: כאן תקום עיר ואם בישראל. ואנחנו ידענו שהצו שלנו הוא להתנחל בגליל.

שולמית אלתי (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא זה כהרי זה. אמנון, זה לא אותו דבר.

אמנון לין (הליכוד):
קל לחבר הכנסת לעשות הברלה. אני מצטער לומר לך, חברת הכנסת שולמית אלתי, שאותו דין חל על מי שהתנגד להתנחלותו בכרמיאל ובגליל ועל מי שהיום מתנגד למעשי ההתנחלות שלנו באזורי יהודה ושומרון.

שולמית אלתי (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמנון לין (הליכוד):
חברת הכנסת אלתי, מי שמסתמך על הלהט ועל המאבק הצודק והבלתי-נלאה של האזרחים הנאבקים לעצמאותם בשומרון — אני זוכר את המאמרים שהיו לגבי האזרחים בגליל. אני רוצה לומר לכם שתושבי הגליל היום — ואני רוצה לשמוע אחד שגיד לי שזה לא נכון — מברכים על מעשי הפיתוח והקדמה שהמדינה הזו הביאה לתושבי הגליל, ערבים כיהודים, בעקבות מעשי הפיתוח של הגליל. וזה מה שצפוי לתושבים ביהודה ובשומרון אם נמשיך במעשי הפיתוח, הקדמה וההתנחלות ביהודה ובשומרון, וזה צו של הצעם היהודי שממנו לא ניסוג.

מכל מקום, אני רוצה לומר לחבר הכנסת טובי — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת לין אמר: מי האיש שיקום ריגיד "לא" על כך אומר לך, שאיש לא מסכים להפקעת אדמות, מה שהיה ומה שיהיה.

אמנון לין (הליכוד):
כן, אבל אני דווקא הייתי רוצה לשמוע לא אותך, חבר הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
המאבק היה נגד הפקעת אדמות.

אמנון לין (הליכוד):
חבר הכנסת טובי, באמת לא התכוונתי אליך כששאלתי אם יקום מישור, כי זה היה ברור לי. אבל אני מתכוון לרוב הגדול של הערבים בגליל, לרוב החיובי של התושבים, שרוצה לחיות יחד בגליל חיי שלום ואחוזה בין יהודים לערבים. לאלה אני מתכוון.

קריאה:

— — — אל תפסול את האפשרות לגור — — —

הי"ר מ' כהן:

חברים, אני מבקש. זמנו של חבר הכנסת לין תם. אל תוסיפו עוד כדי שהוא יענה לכם.

אמנון לין (הליכוד):
מייד אסביר לך, אבל קודם כול אשלים את המשפט. מפני שכל דרוזי ברמת-הגולן — ואת זה אני אומר לגאולה כהן — כל דרוזי ברמת-הגולן חייב להביא בחשבון, שאם יש באמת אפשרות שהיהודים יפנו את רמת-הגולן, והוא הודעה עם ישראל, מה צפוי לו אצל חאפז אל-אסד? חלקם הרגיש זאת. הם סבלו עינויים בבתי-כלא, והם עושים לעצמם את החשבון. נניח שהיום אני אתגלה כקיצוני בישראל, מה הסכנה? לא ייתנו לי פרנסה? יכניסו אותי לכלא? הם חיים פה חיי גן-עדן. מוטב להסתכך עם השלטון הישראלי מאשר להסתכן, חלילה, בסיכון השני. לכן אין כל משמעות לניסיון שלנו לדובב דרוזים שיבקשו תעודות זהות ישראליות, אם לא החילונו את חוקי ישראל ברמת-הגולן.

כאן אני רוצה להסביר לך, חבר הכנסת הראל. נניח היפותטית שהחילונו את חוקי ישראל ברמת-הגולן ויבואו ימי המשיח, ובסוריה, במקום דוקטרינת השמדת ישראל, נראה התגלמות של קבוצה משכילה, דמוקרטית, שתדבר, בשם אסכולה אחרת, על דוקטרינת חיים משותפים בין ישראל לסוריה. אם החילונו את חוקי ישראל על רמת-הגולן — יש לנו על מה לוותר למען השלום הזה. על מה אתה מוותר, אם לא החילות את חוקי ישראל על רמת-הגולן, למען אותו שלום? מה גם שכלל אינני צופה הסדר כזה. כי אם כבר תבוא אסכולה של דרוזים בשלום בין ישראל לסוריה, גם יחסה של סוריה אלינו בעניין רמת-הגולן יהיה שונה. אינני מציע שנעסוק בדברים היפותטיים. ובכל מקרה, דעתי היא, כי אסור לישראל לדת ברמת-הגולן, גם אם נגיע ליום שבו תהיה סוריה אחרת.

ובכן, זה מצבנו ברמת-הגולן. צריך להחליט שם את חוקי ישראל, וכל שעה טובה לך. עם זאת, ואני אומר זאת מעל במת הכנסת בנוכחות שר המשפטים, לאחר שאמרתי מה שאמרתי על המשנה שלנו לגבי הדרוזים, אי-אפשר להשאיר את הדרוזים הנמצאים ברמת-הגולן חשופים לטרור של כמה מנהיגים הערבים את ישראל ומשלימים אווירת טרור נגד הרוב הגדול של תושבי רמת-הגולן, הרוצים לחיות אתנו חיים סדירים. אני מכיר את כל הסכך של המשפט הבינ-לאומי, אבל גם אתה יודע, אדוני השר, שמפקד הצבא, רהיניו אלוף הפיקוד, מוסמך בהתאם לחוק להוציא צווים אשר יאפשרו גירוש, לא המוני, אל מעבר לגבול, לסוריה, לא לארץ אחרת לא נודעת, אלא למולדת שהם מכירים עליה שהיא שלהם, וזה תופס במשפט הבינ-לאומי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה דורש שיגרשו את תושבי רמת-הגולן?

אמנון לין (הליכוד):
ובכן, חבר הכנסת טובי, הרי יש בינינו יחסי אהבה של שלושים שנה. אני כפירוש מתכוון לך שלא נגרש גירוש המוני — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שלא יצאו ממנה.

הי"ר מ' כהן:
חבר הכנסת טובי, שאלת שאלה — תאפשר להשיב עליה. ולא — הוא לא ישיב.

אמנון לין (הליכוד):
אתה יודע כמה דברים אמרת שלא נעמו לאחזי? ושעמתי אותך בחריקת שיניים. עכשיו תנסה אתה לחרוק שיניים.

אני רוצה לומר לך, שהרוב הגדול של הדרוזים ברמת-הגולן איננו מזוהה עם המאבק של קבוצה קטנה של

חוכרת ב' ישיבה י"ח

— חוק לחיקון ולהארכת תוקף של חקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

שהכותרת המקובצת שלה היא: תפסת מרובה, לא תפסת. אנחנו ניסינו לתפוס מרובה מאז מלחמת ששת הימים. התנגדנו להסדר פשרה בסני, הסדרים שהיוו מקבלים אותם בכרכה. חלק מאתנו התנגד להחלטה 242 של מועצת הביטחון, והיום הוא רואה בה את הנס של ישראל. חלק אחר התנגד למלה "נסיגה" והיום הוא מבצע אותה, ועם החלק הזה נמנה ראש הממשלה, מר מנחם בגין.

פרשת הדרוזים ברמת-הגולן היא עוד נספת קטן לעסק הזה של "תפסת מרובה, לא תפסת". ר"ת תפסת מרובה, לא תפסת" חל גם לגבי מה שנעשה בתחום המשפט הישראלי בשטחים המוחזקים, ביהודה, בשומרון ובכרצית-עזה.

אני חושב שאני פטור מלהביע כאן את עמדותי הפוליטיות המדיניות. עשיתי זאת בהתמדה בכנסת הקודמת, אעשה זאת גם בכנסת הנוכחית. אני רוצה לחזור בקצרה על דברים שאני משמיע, שוב, למען הרשומות, שהסיט גדול ביותר המרחף עלינו הוא זה שישראל תישאר ללא סיני, ללא שלום, ללא תמיכה בקרב ידידה, עם דעת קהל מפוצלת, ובמצב זה תצטרך ללכת להתמודדות נוספת עם העולם הערבי. זהו סיט לא קטן, ואסור לזלזל בו. אבל רק למען הרשומות ורק למען "דברי הכנסת" אני חוזר על כך בפעם המיידית-עכמה.

כמצב הקיים בשטחים — היום נמחקה המלה "מוחזקים" — ובמצב שהוצעת חוק זו באה להנציח, אני רוצה לומר כמה מלים כמשפטן, ולא כחבר כנסת פוליטיקאי. אני רוצה לפתוח באמירה, הנחשבת היום אולי לנוצת, אבל לדעתי היא מתבססת על עובדות. הסיפוח של השטחים האלה, החלת החוק הישראלי על השטחים האלה, הוא אך חיובי היום מבחינת זכויות האזרח של התושבים הנמצאים שם. אין כל ספק בכך. מבחינת המושגים המקובלים של שלטון חוק, של שוויון בפני החוק, של הערכים המקובלים על הדמוקרטיות המערביות, הערכים של השקפת עולם ליברלית, אין כל ספק שהמצב הקיים היום גרוע יותר מאשר החלת החוק הישראלי על כלל השטחים האלה.

אני מדבר כעת על המשמעויות הבין-לאומיות והמדיניות, אלא אך ורק כמשפטן. משום שמה שקורה בשטחים האלה כולל שני תהליכים עצמאיים. תהליך עצמאי אחד הוא, שלמעשה עברנו מהמושג של שטח מוחזק, שהיה קיים לאחר מלחמת ששת הימים, ויצרנו מין יצור כלאיים, שהוא בעצם טריטוריה חצי-ישראלית בכל הנוגע לזכויות של ישראלים, וטריטוריה לא-ישראלית בכל הנוגע לחוכות של לא יהודים. זו האמת. אפשר להגיד שזה טוב, אפשר להגיד שזה רע. זו האמת.

התהליך השני הוא תוצאה הכרחית של התהליך הראשון, והוא שכאותו אזור עצמו, באותו שטח עצמו, ולפעמים באותה עיר עצמה, כמו חברון ומקומות אחרים, יש שני סוגים של אזרחים: יש אזרח סוג א' שהוא ישראלי, הווי אומר במקרה זה: יהודי, שיש לו מלוא הזכויות; ויש אזרח מסוג אחר, שהוא ערבי, ושאינו לו מלוא הזכויות שיש לשכנו היהודי, ואני משתמש כאן בלשון זהירה. יש יהודי שיכול לבחור למסד מחוקק: יש יהודי שעליו, להפיקט, להעשה, וגם קצת להלכה, לא חל המשפט הצבאי; יש יהודי שאין להפקיע את קרקעותיו.

שר המשפטים מ' נסים:

מדוע אתה אומר דברים כאלה?

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

למה אני אומר את זה? אני אומר את זה — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

אמנן לין (הליכוד):
אני דיברתי על העיתון "על המשמר", ואני מציע לך לגשת ולקרוא את עיתון "על המשמר" מן הזמן שהחלטנו להקים את הערים כרמיאל, מעלות ונצרת-עילית. ולמרות מה שנאמר בעיתון "על המשמר", הוקמו ערים גדולות בגלל, והתיישבות גדולה, והציבור הערבי מודה לנו על כך. אגב, אני אומר לך בגלוי, גם אם לא נעים לך לשמוע זאת, שגם אם הוא אינו מודה לנו על כך, לא הקימו את משרד-העמק ואף לא את מרחביה מפני שהערבים הזמנו אותנו להקים אותם שם. זה היה הצו שלנו להקים אותם שם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

אמנן לין (הליכוד):
לחבר הכנסת תופיק טובי אני רוצה לומר דבר אחד: היו ימים שהמפלגה שאתה שייך לה קיבלה על עצמה אחריות כבדה מאוד, בשנת 1962, שכתוצאה ממנה צעירים ערבים מחיפה ומנהגליל יצאו להשתתף בפעולות הפדאיון. התוצאה היתה — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו שלחנו?

אמנן לין (הליכוד):
אמרתי: פעילות שכתוצאה ממנה, חבר הכנסת טובי, אני זהיר מאוד, אמרתי: פעילות שהתוצאה שלה היתה מעציבה, אני זהיר מאוד בדברי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלה דברי הכל והשמעות — — —

אמנן לין (הליכוד):
אני אומר לך עכשיו, חבר הכנסת תופיק טובי, שהמפלגה שלך מקבלת על עצמה אחריות כבדה מאוד לגבי הסתה של אלמנטים בשומרון, ביהודה ובכרצית-עזה. אני אחראי למה שאני אומר, ואני אומר לך שהאחריות שלכם תהיה כבדה, כי כל סבל שייגרם לתושבים הערבים שם, ייגרם להם בגללך, חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא תרתע אותנו מהמאבק למען — — —

היו"ר מ' כהן:

תודה לחבר הכנסת אמנן לין, רשות הדיבור לחבר הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאגש לשאלת ההארכה של החוק המוצע, אני חייב להגיד בכמה מלים על הרברים שאמר כאן חבר הכנסת לין.

קודם כול אני רוצה שירשם ויוזכר, שהיו חברי כנסת, וזה כולל את חברי, סיעתי בכנסת הקודמת, שהזהירו מראש מפני התוצאה של הרפתקת תעודות הזהויות לתושבים הדרוזים. אין זה עניין של היתרה לו מודעות או שלא היה ידוע מראש, שהרי גם בוועדה וגם במליאה הזהרנו מפני אותן התפתחויות ממש. אבל קואליציה של חברי כנסת ממפלגת העבודה ומהליכוד, בניגוד לעמדת הממשלה, היא שהעבירה את ההחלטה האומללה הזאת. יש לזכור שגם שר המשפטים וגם שר הפנים התנגדו לכך.

אני חושב שיש להפיק מכך שני לקחים: הלקח האחד — מה גדולה הסכנה ביוזמת חקיקה פרטית בעניינים כאלה, והלקח השני — זהו פרק אחד קטן נוסף במסכת הארוכה

— חוק לחיקוק ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

כית-סחור, לבין ישראל, במקרה של נזיקין, שאפשר להעביר את זה לבית-המשפט בירושלים. אדוני שר המשפטים, אני מבקש לקרוא לך את סמכויות בית-המשפט: "בית-משפט בישראל מוסמך לדון לפי — — — שר המשפטים מ' נסים:

החוק הזה דן על עניינים פליליים. אתה יודע זאת. זה גם שמו זאת גם הסמכות שהוא מקנה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל תקנה נפרדת אפשרה. לבית-המשפט הישראלי בירושלים סמכות שיוזית גם בעניינים האזרחיים, וההחלטה של בית-המשפט העליון, אמצא לך אותה, פירשה זאת גם שזה חל על התדיינות בין תושבים ערבים לבין תושבים יהודים. שם פסק-הדין נגד ניקולא אברעיטה מכפר בית-סחור", פסק-הדין יצא לפני חודשיים. אדרכא, אדוני שר המשפטים, אשמח אם תבוטל התקנה הזאת.

אבל, רבותי, הכה לא ניתמם לגבי החוק. אני חושב שזוהי התוצאה הכלת-ימנעת של מדיניות הממשלה. שיש שני סוגים של חוקים באותו שטח עצמו. ואני חושב שאני יכול לקרוא מתוך הסכמה את מאמרו של דני רובינשטיין, שדרך אגב אינו קרוב שלי, אל תחשדו בו, בעיתון שאני כותב בו, עיתון "דבר", שמתאר נאמנה את המצב מבחינה זו. והוא כותב: "המשטר החדש המתגבש בגדה המערבית מבחין ומפריד בין שתי קבוצות אזרחים. אזרחים ישראלים ואזרחים ערבים. לכל אחת מהקבוצות מערכת חוקים ומערכת זכויות וחובות שונה. מערכת אחת להתנהלות עופרה ומערכת אחרת לכפר עין-יבירוד — — — וכו', הוא מונה אחת לאחת, "מערכת אחת למשפחת נחשון בבניין הדסה בחברון ושנייה למשפחת חרבאוי בדלת שממול, כאשר מיישבים ישראלים בגדה המערבית אין מנוס מהפרדה חוקית כזאת". ושוב הוא מרכה גותן דוגמאות של ההפרדה החוקית והמשפטית הזאת. לבסוף הוא אומר: "כל הדוגמאות הללו נועדו להצביע על כך שבגדה המערבית המאוכלסת ביהודים מתפתחות מערכות משפט ומערכות שלטון ונורמות התנהגות מפרדות ומפלות, שהן המחיר הכבד ביותר של ההתנהלויות, מחיר עיוותה של מדינת ישראל".

אני אומר: נתעלם כעת מהתייחסותנו הפוליטית והמדינית לתהליך הזה. אבל מוכרחים לקבוע עובדות. שיש כאן שתי מערכות.

שר המשפטים מ' נסים:
אין לזה שחר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ועוד איך.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אין לזה שחר? את זה אני ממש איני יכול להבין. האם הישראלי בשטחים אינו כפוף למשפט הישראלי, לבית-המשפט הישראליים?

שר המשפטים מ' נסים:
אין לזה שחר שיש אפליה כלשהי בין אזרח לאזרח. אלא אם כן האזרח עושה עבירה, ואז פועלים כמו לגבי מי עושה עבירה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, הרי הם לא בוחרים לפרלמנט. נתחיל בזה. אין להם מערכת משפט עצמאית משלהם.

שר המשפטים מ' נסים:
האם הם ביקשו את האזרחות הישראלית? אתה רוצה שיבחרו כאן בלי אזרחות ישראלית?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אנחנו הרי יודעים מהי המציאות שבה פועל הממשל הצבאי. אדוני שר המשפטים, מייד אקרא לך קטע. אני חושב שהוא מעיתון "דבר", אולי מותר עדיין לצטט כאן מעיתון "דבר". שהוא לדעתי מתאר נכונה את המצב. לממשל הצבאי יש סמכויות להלכה. למעשה אנחנו יודעים מה הסמכות שלו. אנחנו יודעים שמוקמים בתי-משפט בהתנהלויות. אנחנו יודעים שיש מועצה אזרחית. אבל הרי אי-אפשר להשוות את תושב חברון הערבי לתושב קריית-ארבע היהודי. כל ניתמם. גם לא מבחינת הטלת עוצר. וזה יהיה אולי גם מלאכותי לעשות זאת.

שר המשפטים מ' נסים:

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אבל העוצר הרי מוטל על אזורים. לא על אנשים. העוצר מטעם המושל הצבאי לא מוטל על סוגי בני אדם לפי מוצאם. הוא הרי מוטל על אזור. העוצר אינו מוטל על אנשים בעלי גזע מסוים. כבוד שר המשפטים, קודם כול אני רוצה לחאר את העובדות. אחר כך תצדיק את המצב.

אי-אפשר להתעלם מכך. יש כאן שני סוגים של תושבים. יש תושבים שיש להם פרלמנט, שיש להם בתי-משפט ויש להם חוק. ויש תושבים שאין להם כל זה. יש תושבים שאי-אפשר להפקיע את אדמותיהם, ויש תושבים שאפשר להפקיע את אדמותיהם בלי בית-משפט. אלא על-ידי ועדת ערר צבאית. שעם כל הכבוד, אנחנו יודעים את משמעותה. נכון, יש שיפוט של בית-המשפט הגבוה לצדק.

שר המשפטים מ' נסים:

איפה אתה מוצא דבר כזה? עם כל הכבוד, אין שחר לדברים אלה.

אמנון לין (הליכוד):
בבקשה, למשל.

שר המשפטים מ' נסים:

כתוב שליהודי אי-אפשר להפקיע קרקע? איפה מצאת זאת? איפה כתוב שליהודי אי-אפשר להפקיע קרקע?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני שר המשפטים, אני מדבר על החוק כפי שהוא מופעל ולא על האות המתה של החוק.

שר המשפטים מ' נסים:

ליהודי המתיישב הרי אין קרקע.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

על אחת כמה וכמה.

שר המשפטים מ' נסים:

הפקיעו קרקעות של יהודים שהיו בבעלותם עוד לפני קום המדינה. מדוע אתה אומר דברים כאלה? מדוע אתה מוסיף?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

איני מוסיף. אני אומר, שלהלכה ולמעשה יש לך מצב שבו יש כפיפות של המתנחל הישראלי למשפט הישראלי. הרי זה נמצא בתקנות. האם נכחיש את מה שכתוב בתקנות? המשפט הישראלי והשיפוט הישראלי חלים על תושבים ישראלים — — —

שר המשפטים מ' נסים:

בעניינים אזרחיים זה כתוב? תראה לי בבקשה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

יש החלטה של בית-המשפט העליון מפני חודשיים. שחלה אפילו על התדיינות אזרחית בין תושב הגדה, תושב

חבורת כ', ישיבה י"ח

— חוק לתיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

אינני מתעלם ממשמעותו החשובה. אני גם אינני אומר שאין בוועדות הערר שהקים הממשל הצבאי ניסיון להיות מאוזנים יותר. אני קובע רק דבר אחד, שיש באותו שטח שתי מערכות חוק נפרדות.

אני רוצה לסיים בדבר אחד. הבה נדבר בגילוי לב: רוב חברי הבית, רוב האוכלוסייה הישראלית, הסתגל לרעיון הזה. יש אנשים, לרבות ירדני ישראל, לרבות יהודים תומכי ישראל, שבשכילים הדבר הזה הוא טרפה, זה רעיון שהם אינם מסוגלים לחיות אתו. שיהיו הם אלה שהנהיגו משטר כזה. ולא תעזור לנו שום התחכמות משפטית. כל מי שבא בין הבריות במדינות המערב יודע זאת. וכאשר אנחנו לפעמים מתפללים מדוע האהדה לישראל פוחתת ונשחקת והולכת, חלק גדול מהתשובה נעוץ במצב העובדתי הזה.

היו"ר מ' כהן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת. ואחריו — לחבר הכנסת יובל נאמן. חבר הכנסת נאמן איננו. אחריו — לחברת הכנסת שולמית אלון.

חנן פורת (התחיה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי יתרון מסוים על פני שאר חברי הכנסת בהקשר הזה, כאדם שחי מאז חודשים ספורים לאחר מלחמת ששת הימים באותו חבל ארץ שעליו מדובר, כאדם שעסק מאז העלייה לגוש-עציון בהרחבת ההתיישבות בחבלי ארץ אלה, והיום נאבק למניעת עקירת היישובים ולהמשך תהליך שיבת ציון שבימינו, ולמניעת מעשה נורא שעדיין לא היה כדוגמתו בתולדות מדינת ישראל.

בפתח דברי אני רוצה דווקא להסכים במשהו לדבריו של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, אף על פי שבחלק מהדברים לא דק פורטא. אבל אינני רוצה להיכנס לפרטי פרטים, אני מצוי בהם היטב. נכון המשפט הכולל שהמצב הוא כלתי נסבל, הוא כלתי נסבל גם כלפי האוכלוסייה הערבית וגם כלפי האוכלוסייה היהודית. כשאני אומר כלתי נסבל, אין פירוש הדבר שאי-אפשר לחיות בו, אבל החיים הללו אינם חיים כראוי לא למדינה מתוקנת ולא לאזרחים המבקשים לחיות בכבוד.

כדי להמחיש המחשה קטנטנות בהקשר אחר לגמרי: אנחנו היינו אלה שהיינו צריכים לבקש בכפר-עציון שיחילו עלינו את חוקי מס ההכנסה. במשך שנים, חרף תביעתנו — יכול להיות שיש יהודים שהיו שמחים לכך מאוד — לא נתבענו לשלם מס הכנסה מפני שאנחנו תושבי חרף.

הבעיה קיימת גם כלפי האוכלוסייה היהודית וגם כלפי האוכלוסייה הערבית בשני מישורים: גם במישור הקונקרטי, בשאלות פרטיות, שהיינו רוצה לחת להן כמה דוגמאות והיינו מבקש מאוד ששר המשפטים יאזין להן, כי אני אומר את הדברים לא כדי לקנטר, חלילה, ולא כדי לבטל, אלא כדי שבמצב הנוכחי יתוקן אשר ראוי לתיקון; אבל מעבר לשאלות הקונקרטיות, קיימת בעיה באווירה הנורמטיבית בכלל.

נתחיל באוכלוסייה הערבית, ואני רוצה להבהיר את ה"אני מאמין" שלי: אינני בעד גירושיה של האוכלוסייה הזאת. אינני בעד ריכוזה. אני בעד פיתוח יחסי כבוד אנושיים בינינו לבניה. אני מעריך ומכבד את האנשים הללו, הדברים גם בארמיתם, כמשמעות הפרטית, וגם בהווי החיים שלהם. ולעומת מה שהיה במשטרו של חוסיין הם יגידו לך, בשיחות שבינינו, שמצבם טוב לאין ערוך, גם מבחינה משפטית.

שר המשפטים מ' נסים:

גם משפטית, גם כלכלית וגם מבחינת החירות.

שולמית אלון (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
במיוחד החירות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, אני קודם כול מתאר מערכת עובדות. אחר כך נתייחס אליה ונבדוק האם היא רצויה או לא.

שר המשפטים מ' נסים:
אתה אומר שהמשפט מפלה, זה איננו נכון.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, אני ציטטתי כתבה מתוך "דבר" — — —

שר המשפטים מ' נסים:
הכתבה פסולה לחלוטין, כי היא איננה אמיתית כלל.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, יש כאן קודם כול אנשים הכפופים לממשל צבאי ויש אנשים הכפופים למערכת משפט ישראלית. ואני תוהר וקורא: "בית-המשפט בישראל מוסמך לדון לפי הדין הישראלי אדם הנמצא בישראל או הרשום במרשם האוכלוסין על מצע או מחדלו שאירעו באזור ושהיו מהווים עבירה אילו אירעו בתחום השיפוט של בית-המשפט בישראל".

שר המשפטים מ' נסים:
עבירה זו עבירה. גם שם יש בית-משפט.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
כסדר, עבירה. יש שם קודם כול ממשל צבאי.

שר המשפטים מ' נסים:
פועלים שם לפי החוק הישראלי. אינני מכין אותך, אתה משפטן גדול.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, יש ממשל צבאי החל על התושבים או לא? תושב חברון כפוף למשפט הישראלי? לא.

שולמית אלון (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
פרסום, עיתון, אוניברסיטה, מה זה?

היו"ר מ' כהן:
חברי הכנסת, זה אינו דיון פומבי, ועם כל הכבוד, אני מבקש שלא לשוחח.

עקיבא נוף (הליכוד):
אי-אפשר להחזיק את החבל בשני קצותיו. אתה רוצה שהם יהיו אזרחים?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
חבר הכנסת נוף, אמרתי שקודם כול אני מבקש לתאר עובדה לגבי המצב המשפטי הקיים, ואת העובדה הזאת אני מביא כדי להמחיש את הדברים שאמרתי בראשית דברי. שבצעם החלת המשפט הישראלי יכולה היום רק לשפר את מעמדם של תושבי השטחים מבחינה זו.

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן:
חברי הכנסת, אל נהפוך את זה לערב שאלות ותשובות. אינך חייב לענות על כל שאלה. זה דיון אישי, לכל משתתף יש עשר דקות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אני חושב שמה שקרה כאן הוא תהליך שאי-אפשר להתעלם ממנו. קרה פה תהליך של סיפוח חלקי, שבצעם פוטר את הממשל הישראלי מהחובות הרגילות. דהיינו זכות הצבעה, זכות החרדינות בבית-משפט וכד'. נכון, יש גם דברים טובים בתהליך הזה. יש שיפוט של בג"ץ שהוא מוגבל מאוד, אבל

— חוק לחיקוק ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

חנן פורת (התחיה):

שולמית, הרי את באה אחרי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היהודית? הישראלית.

חנן פורת (התחיה):

— — — ריבונות ישראל באופן מלא, חוקי ישראל במשמעות המלאה. אינני מפריד בין יהודי ישראלי, שולמית אלוני, אינני מפריד בין זה לזה. אל תשתמשי במשמעות סמנטית במקום שהיא איננה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני ודאי שלא.

חנן פורת (התחיה):

אני עונה לחבר הכנסת גולדשטיין: אם תהא ריבונות ישראל והדברים יהיו כדורים ובחורים ונחוצים לגבי אותה אוכלוסייה ערבית, לפי תפיסתי שלי, כל אלה שיבקשו להיות גאמנים למדינה ולהיות שותפים במלוא החובות, ובצדן — במלוא הזכויות, יהיו זכאים לכך, ואז באמת יתוקן העיוות שעליו דיבר חבר הכנסת אמנון וריבנישטיין לגבי מי שאיננו מוכן להשתתף במלוא החובות ובכלל זה חובת שירות לאומי מקביל לשירות צבאי. אתה תצור נורמה חדשה, אתה תוציא במידה רבה את הספק מה יהיה מחר כשישראל חיסוג. הנחרצות שלך חקל עליהם, אין לי שום ספק בכך, ואתה יודע את זה היטב כמובן.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה המצב בפלסט? יש לך פרטים?

חנן פורת (התחיה):

אבל הדברים האלה אמורים במשמעות לא פחותה לגבי האוכלוסייה היהודית. קודם כול במשמעות הקונקרטית: אין זה נכון, אדוני שר המשפטים, במשמעות היורידית, שהאוכלוסייה היהודית הנמצאת ביהודה ובשומרון דינה כדין האוכלוסייה הנמצאת בתחומי הקו הירוק. אין זה נכון, יש פרטים רבים שבהם יש אפליה בין יהודים היושבים ביהודה, בשומרון, בחבל-עזה, בסיני ובגולן, לבין יהודים היושבים בתחומי הקו הירוק. גם על-פי התקנות המשפטיות לשעת חירום, ואת זה יש צורך לתקן גם במצב הקיים, בכל מקרה. אתן דוגמאות קטנות לכך. מנוחות לפני עשרות דוגמאות, איני יכול למסור כלל, אבל בכל זאת, אולי הפעם תיתן לי הפריבילגיה כלאדם החי את הדברים בשטח.

היוריד מ' כהן:

כרגע יש לכולם אותו הדבר, אותה פריבילגיה.

חנן פורת (התחיה):

אתה נתת אותה ברוחב לב.

אתן דוגמה קטנה: רישום חברות, רישום עמותות. ישיבת "הר עציון" דיווחה לי: ביקשו להקים עמותה, אגודה עותמנית כמקום, ותקבלה תשובה לבקשתם לרישום: אינכם שייכים למדינת ישראל ולכן אין אתם יכולים להירשם כעמותה. הוסיפו לשר בסוגריים: אלא אם כן תערימו ותרשמו את הכתובת של אותה עמותה בירושלים.

שר המשפטים מ' נסים:

נאמר להם "אלא אם כן תערימו?"

חנן פורת (התחיה):

זו אינה הערמה?

שר המשפטים מ' נסים:

למה אתה אומר: "נאמר להם"?

חנן פורת (התחיה):

כן, כך נאמר. שר המשפטים, באמת, השאלה איננה סמנטית, זה קלוקל שצריך תיקון גם במצב הקיים.

ובכל זאת, אדוני שר המשפטים, הכעיה כלפי האוכלוסייה הערבית אינה נעוצה בשאלה הקונקרטית המשפטית. יש להם כתי-משפט משלהם. הכעיה נעוצה במצב של הספק המתמשך והולך, בחוסר ההכרעה, בחוסר הבהירות, בחוסר הוודאות. ואני אומר לך מתוך שיחות אישיות רבות שלי עם ערבים — הם כמובן לא יגידו זאת בפומבי משפך אש"ף בלילות: תחליטו לכאן או לכאן. את הקשר הגורדי הזה צריך לחתוך. המצב של הספק המתמשך והולך — והיטיב לתאר את זה חבר הכנסת אמנון לין — הוא המביא למצב האומלל שבו נמצאים היום הדרוזים ברמה והוא גם המזין ומפרנס את הטרור. כל בר דעת, המבין פרק כלשהו בפסיכולוגיה, יודע: כשאתה אומר דברים כדורים לכאן או לכאן אדם יודע איפה הוא עומד, איפה הוא נמצא. כשאתה ממשיך להזין מצב של ספק, הרי בעצם ההזנה הזאת של מצב של ספק, כשאתה אומר "כן" ו"לא", "כן" ו"לא", אתה שולט את הכוח למי שאומר: הבה נכריע את זה, הבה נלחץ, הבה נדחק. ללחץ צריך על מי שנמצא במצב של ספק. אתה מזין את הטרור במצב הזה המתמשך והולך של הספק, מצב זה של תקנות ביניים לשעת חירום.

שעת חירום — עד מתי? עד מתי תהא שעת חירום זו? עשר, עשרים שנה? אתה יכול להבר על חצי שנה ראשונה. המצב של הספק הזה הוא שמביא לידי כך שבפועל, לפחות אצל הערבים החרדים לעורם — יש כאלה שלמען בצע כסף מוכנים לעשות דברים רבים, יהודים וערבים — לא החוק הישראלי של תקנות לשעת-חירום שולט אלא החוק של אש"ף והחוק של ירדן, שקובע, למשל, דין מוות לערבי המוכר קרקע ליהודי, ואתה יודע זאת היטב. לאחר שנרצחו הערבים כחלחול, הערבים שמכרו אדמות, ולאחר שאותו הדבר קרה בשכם, קרא כסאם שקעה — ואני יכול להעיד על זה, יש לי העובדות והאסמכתאות לכך — לערבים סוחר קרקעות ביהודה ובשומרון, אסף אותם כלשכתו ואמר להם: אולי אתם אינכם יודעים בדיוק, אז אני רוצה להזכירכם, שבחתי-הדין של אש"ף וירדן מאוחדים בעניין זה והם מטילים פסק-דין מוות על מי שמוכר קרקע ליהודים, ואם לא — "דיר-בלקום", ועשה להם תנועה כזאת. זה סיפור מפי האדם המוסמך ביותר ביהודה ובשומרון, המופקד על הדברים, "דיר-בלקום" הוא אמר להם, ועשה כך. שאלתי אותו: מה עשית? והוא אמר: נו, מה יכולתי לעשות? או בפועל, אצל רבים מהם — איני אומר שזה אצל כולם — שולט החוק של אש"ף, שולט החוק של ירדן, לא מפני שאינן מתקן שם תקנות במשמעות הפורמלית, אלא בגלל המצב הזה של ספק המזין טרור. זה באשר לאוכלוסייה הערבית.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ואם יתקנו תקנות על-פי השקפתך, הם לא יקבלו את דין אש"ף?

חנן פורת (התחיה):

אתה הרי יודע את השקפתי: אם תהיה החלת הריבונות היהודית באופן מלא ומוחלט כדרך — — —

חוכרת ב', ישיבה י"ח

— חוק לחקוק ולהארכת תוקף של חקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

חבר הכנסת תופיק טובי אינו, אבל חבר הכנסת אמנון רובינשטיין נמצא כאן. מה כל הביקורת הזאת? להיפך, אנו תובעים את השוואת המצב. היום בתחום הקו הירוק אין חוק המאפשר רכישת אדמות לצורכי ציבור. הפקעת אדמות לצורכי ציבור בכל מקום הנדרש לכך? מדוע לא תהיה חוקה אחת לארץ-ישראל? חוקה אחת לבית הזה? מדוע להשאיר את המצב המבולבל והמסופק הזה, שיוצר את האווירה הנורמטיבית העכורה הזאת?

עד כאן כאשר לדברים הטכניים. אבל יש דברים שהם חמורים בעיני הרבה יותר, והם מופנים דווקא אליכם, אנשי הליכוד. כשהייתם באופוזיציה, דברים כאלה ומעין אלה נאמרו על ידכם. מה זה היה לכם? אפילו בזמן שהייתם באופוזיציה, מונחת פה לפני הצעת חוק, שהייתם מציעים לכם לאמץ אותה, לטעמכם, הצעת חוק שהונשה על-ידי ראש הממשלה מר מנחם בגין והובאה ונומקה היטב על-ידי השר חיים לנדאו וזכרוננו לברכה.

שר המשפטים מ' נסים:
איוז הצעה זו?

חנן פורת (התחיה):
הצעה למשאל עם, שהנוסח שלה הוא זה: "יערך משאל עם שבו ייקראו אזרחי המדינה להשיב על השאלה — האם אתה בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון? זו היתה הצעה שכל הליכוד הצביע בשבילה.

שבח וייס (המערך):
לרכות תושבי יהודה ושומרון? האם הכוונה היא שגם תושבי יהודה ושומרון ישתתפו במשאל? לשיטתך, חבר הכנסת חנן פורת, אתה הרי בעד החלת החוק על כל השטחים. כלומר, יש לך יחס שווה לכל האזרחים.

חנן פורת (התחיה):
אתה מנסה פה משהו שאתה יודע שהוא אינו תקף גם מבחינה משפטית.

שבח וייס (המערך):
הוא פורמליסטי, הוא לא פורמליסטי, אני מודה בכך.

חנן פורת (התחיה):
אני אנסח את הדברים כך, באותו ניסוח שניסח אותו משה שרת: "כל הזכויות לערבים, חוץ מהזכות על ארץ-ישראל", ההכרעה על גבולותיה של מדינת ישראל וההכרעה על ריבונות ישראל היא בראש ובראשונה הכרעתם של אזרחי ישראל.

שבח וייס (המערך):
אני חושב שזה הוגן להשתמש במשה שרת לעניין זה.

חנן פורת (התחיה):
לא, הוא השתמש בנוסח הזה בדיוק בהקשר הזה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל זה היה לפני קום המדינה.

אלעזר גרנות (המערך):
זה היה ב-1946.

הי"ר מ' כהן:
חברי הכנסת, הרשו לי, אני מבין את הרגישות לנושא הזה, שהוא נושא חשוב מאוד. לכן גם התייחסתי בסבלנות רב... אבל אי-אפשר להפוך זאת לדיון פומבי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא אמר זאת ב-1946.

דוגמה קטנטנות אחרת: הוצא רשיון נהיגה בחברון על-ידי יהודי. הוא אינו יכול להעביר את הרשיון לירושלים: לשכם — כן, אפילו לרבת-עמון. אבל לירושלים — לא. מס רכוש: אנחנו בכפר-עציון מנהלים חתריניות של שנים. אנחנו נאבקים בנושא מס רכוש, ונתקבלה תשובה על בקשתנו — — —

שר המשפטים מ' נסים:
אתה לא עברת לימית?

יעקב גיל (המערך):

חנן פורת (התחיה):

אתה שואל, אענה לך, אם כי שאלתך שאלה קנטרנית היא. אני חבר כפר-עציון מאז היווסדו. אני הגשתי בקשת שחרור מהמשק לחקופה מסוימת, כדי לבוא ולסייע לחושבי חבלי-ימית ולגור אתם. כדרך שהקיבוצים באים לעזרה כאשר יש מצבים קשים. אני בא לסייע. לכן העתקתי באופן זמני, וגם הבהרתי את הדברים האלה, את מקום מגורי לשם. עם זאת, אני שותף לכל מה שמתחולל. הרשה לי להמשיך בדברי, אין מקום להערה קנטרנית מסוג זה.

מס רכוש: הגשנו בקשה שיחולו עלינו אותם הדינים הנהוגים בעניין מס רכוש בתחומי הקו הירוק. אנו משלמים מס רכוש כפול. והנה מכתב שנשלח אלינו על-ידי הממונה, על-ידי אגף מס הכנסה: "בוקתי את הנושא שהוצעה במכתבך לפי בקשתנו: והנני להודיעך כי חוק לעידוד השקעות הון לא חל על תשלום מס רכוש לגבי נכס חריג-ישראלי. ואתם נחשבים כנכס חריג-ישראלי".

שר האוצר דאז, יגאל הורביץ, כתב מתוך רצון לתקן את הדברים האלה: נכס הנמצא בתחום השטחים המוחזקים, שיעור התשלום של הביטוח הוא 1%, ו-1/2% אם הנכס נמצא במקום אחד בתוך ישראל.

וזהי אפליה בלתי נסבלת, בלתי מובנת, גם על-פי חקנות לשעת-חירום. לא יהיה דין אחד? לא יהיה דין אחד, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, לאורח הנמצא בתחום הקו הירוק ולאורח הנמצא מחוץ לקו הירוק? בודאי היום, כשהממשלה מעודדת את ההתיישבות? יש צורך לתקן את כל העיוותים האלה אחד לאחר עד תום, גם לפי המצב היום. ואני בטוח, כבוד שר המשפטים, שבניין זה תודה לי.

אבל אני רוצה לומר: המציאות הנורמטיבית הזאת מביאה לידי כך — הנה מונח אצלי פה סתם פרסום של איוז שהיא חברת "קונבקטומט", והיא כותבת: תנור העתיד של ישראל. בסוף מודעת הפרסום מופיעה הערה בפורמט מבריק: אין אנו מספקים תנורים ואיננו מעניקים שירות מעבר לקו הירוק. זכותם באופן פורמלי לעשות זאת, אבל אני מדבר על יצירת נורמה שהיא חמורה ביותר.

מעבר לכל זה, שוב אני נזקק לעיקר, העיקר הוא הצורך לצאת מן הספק. איך אמרו חז"ל? — "אין שמחה כהחרת הספקות". הצורך לצאת מן הספק, להפסיק את החיים, שלפחות מבחינה חוקית הם חיים שכל הזמן נמצאים בספק.

אותו פסק של בית-המשפט העליון בפרשת אלון-מורה, החמור ביותר שבו היה — ואינני מליץ על בית-המשפט אלא על החוק, כי בית-המשפט כפוף לחוק ופוסק על-פי החוק — שכל המציאות של ההתיישבות שם היא זמנית וארעית, ותוקפה רק בהתאם לחקנות חירום לשעת ביטחון, ועם שינוי המצב, הרי מבחינה משפטית היא כאילו פורחת באוויר. ואז יבואו ויאמרו: פורעי החוק והסדר, מפני שהחוק אינו מתוקן, את החוק הזה צריך לתקן.

— חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

הניסוח כלפי חלקי ארץ-ישראל חזר וגשנה כמשמעות הנורמטיבית בלשון של "שטחים". הוא מחפיר בשאלת היחס לארץ-ישראל. לא כאן, לא בחוק.

שר המשפטים מ' נסים:
הרי כתוב כאן "יהודה ושומרון" וכדומה.

חנן פורת (התחיה):
לא כלפיך, כבוד שר המשפטים, אלא כלפי הדברים שנשמעו כאן.

האנשים, אותם חברים והציבור הגדול העומד מאחוריהם, המתיישבים, הבונים, המקימים שם בית — לא הכרעה כזאת ולא ניסוח כזה הם שתיירו כראוי זה את דברותם. איך אמרה מלכה אהרונסון בשעתה, בשעה שזיכרון-יעקב היה מצב של בדואים, של מגפות ושל בצורת ועמדו לעזוב את המקום: "אפילו אם נכרסם אבנים — ממקומנו לא נזוז". אבל עליך ועל ממשלת ישראל מוטלת ההחלטה לכבוד ישראל, להפסיק את התקנות לשעת-חירום ולהשיב עטרה ליושנה. תהיה ריבונות ישראל בחבלי ארץ אלה.

היו"ר מ' כהן:
תודה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היש-בראש, רבותי חברי הכנסת, הסופר היהודי אלכר ממי יצא ב-1967 להגנת הציונות נגד המאשימים אותנו בקולוניאליזם, והסביר על שום מה אין הציונות קולוניאליזם. הוא אמר כך, ומכלל הלאו ניתן ללמוד הן, וכראי שנבדוק את הדברים:

א. אין ניצול כלכלי של הילידים על-ידי המתיישבים החדשים; ב. לא נעשה שימוש בכפייה להשגת כוח עבודה זול וקרצע; ג. המתיישבים החדשים לא אחוזו במונופול על הפונקציות הניהוליות והבכירות; ד. למתיישבים החדשים אין ארץ-אם המספקת להם הגנה ושלטון בצבא, בכסף ובאמצעי כפייה נוספים נגד החוששים המקומיים; ה. הזכויות האזרחיות של הילידים לא דוכאו ולא טופחה תרבות מתנשאת וזכויות משפטיות מיוחדות של המתיישבים החדשים."

יהודה ושומרון לא סופחו. הם תחת ממשל צבאי. אנחנו מדינת ישראל, מהרים ארץ-אם. בגדה אומנם לא קוראים לתושבים המקומיים "ילידים", אבל קוראים להם "תושבים מקומיים" ויש, אדוני השר, אפליה: האם מותר להם ללון מחוץ לתחום? היש להם חופש אקדמי? היש להם חופש פוליטי? היש להם חופש עיתונות? היש להם זכות בחירה? היש להם מערכת חוקים דומה לזו של היהודים היושבים שם? היש להם מי שנותן חוקים למים ולפיתוח? אנחנו הפכנו בגדה המערבית לקולוניאליסטים במובן הקלטי של המושג הזה. אין הבדל בין מה שעשתה צרפת באלג'יריה, או איטליה בלוב, לבין מה שאנחנו עושים שם היום.

חנן פורת (התחיה):

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני קראתי את הספרות שלכם, "נקודה". שם אולי לא קראו לערבים "חמורים".

חנן פורת (התחיה):
— — —
אין הבדל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת פורת, אני אחייתם לדברין. אנחנו לא החלנו את המשפט הישראלי שם, לא נתנו אזרחות ישראלית. אדוני

חנן פורת (התחיה):
אני יכול להגיד לך, שהוא אמר זאת כדיך בהקשר הזה של הריבונות הערבית בארץ-ישראל.

דב כן-מאיר (המערך):
אדוני היש-בראש, אי-אפשר שתהיה פה השתכחות כל כך אנושית, כמו בחווה של בעלי חיים — כולם שווים אבל יש שווים יותר. כולם אנשים, אבל היהודים הם אנשים יותר. אין אנו מוכנים לקבל זאת בבית-המחוקקים הישראלי, שכן מדברים על יצורי אנוש, גם אם הם ערבים, גם אם הם גרים ביהודה, בשומרון וברמת-הגולן.

חנן פורת (התחיה):
אלה הדברים שאחת שמעת מפי, אחרי כל מה שאמרתי? תנסח זאת כך, אם אתה רוצה. האמת יורה דרכו. אין לי צורך אפילו להשיב על כך. אבל אני במפורש פונה, ולכן לא אל הצד הזה פניתי בדברי אלא בפירוש אל הצד הזה.

מיכאל ברזיה (המערך):
חבר הכנסת פורת, לא כדאי, אם תזכיר להם את כל התוקים שהם הציעו וחזרו בהם — תקצר היריעה.

חנן פורת (התחיה):
לא, אני דווקא מאמין שגם אם הם נמצאים במצב של קושי, של חולשה וכדומה — אדוני, כבוד שר המשפטים — עליהם להטיל זאת על כחפי העם. אין לי ספק מה תהיה ההכרעה במשאל העם, האם להמשיך במצב הקיים או לחתוך את הקשר הגורדי. אין לי ספק מה תהיה הכרעתו של רוב העם. תנו לעם להחליט בעניין הזה.

אני אביא את הנימוקים שהביא חיים לנדאו המנוח, בשמו של ראש הממשלה בגין, שהיה אז ראש האופוזיציה, מדוע אל לו, לדבר הזה, לעמוד להכרעה בבחירות הנסוגות על אלף ואחד דברים, אלא הוא צריך להיות נדון לגופו. אם תרצה, אקרא את הדברים. אדרכא, אמצו אתם את ההכרעה.

מאיר שטרית (הליכוד):
הבחירות האחרונות נסובו בעיקרן על השאלה הזאת.

חנן פורת (התחיה):
סלח לי. אם אתה רוצה, אגיד את הדברים באופן חריף. גם בבחירות הקודמות וגם בבחירות הללו הוליך הליכוד את העם ברמייה. כן, גם בבחירות הקודמות, כשהוא היה זה שעל-פי הקו הזה יצא עם המצע שלו לבחירות, וכל דרכו הייתה כזאת, ועל זה נתן לו העם את המנדט. אבל אני אינני דן בזה.

היו"ר מ' כהן:
חבר הכנסת פורת, אתה עברת כפליים על זמנך.

חנן פורת (התחיה):
אני מסיים.

היו"ר מ' כהן:
אני מעיר לך, זו איננה דוגמה טובה לחברי הכנסת. אנא ממך, אבקשך שוב לסיים.

חנן פורת (התחיה):
אני מסיים. פשוט נשמעו כאן כל כך הרבה הערות, שהייתי חייב להודק להן.

היו"ר מ' כהן:
זה לא ההערה, אתה עברת כפליים על זמנך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לחבר הכנסת חנן פורת יש שני בתים, יש לו גם שני זמנים.

חנן פורת (התחיה):
אני מסיים ואומר: המצב הזה, כבוד שר המשפטים, שבו

חוכרת כ', ישיבה י"ח

— חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

אלה, אלא ועדה פרלמנטרית גלויה, פתוחה, שחרון בנושא הזה. כל אימת שאני מעלה דרישה זו על כמה זו ועל כמה אחרות אומרים לי: אי-אפשר, לא החלטנו את המשפט.

אם אי-אפשר, איך זה אנחנו מקיימים שם מוצעה אזורית? אם אי-אפשר, איך זה ישב שם בית-משפט שלום? מרע זה אי-אפשר? להחיל חוקי חירום אפשר? והסוכנות היהודית חוגגת שם חגיגה מוחלטת. מופיע שם נציג הסוכנות היהודית, זה בוודאי גוף שאינו ירדני ואינו פועל לפי החוק הירדני, והוא עושה שם חגיגה. הסוכנות היהודית אינה פועלת לפי החוק הירדני, נכון, חנן פורת?

חנן פורת (התחיה):

הסוכנות היהודית פועלת בארץ-ישראל — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא לפי דעת, לפי החוק הקיים. זו ארץ-ישראל מבחינה גיאוגרפית, אין זו מדינת ישראל מבחינת החוק, ואנחנו יושבים בבית-המחוקקים ואיננו עוסקים בסנטימנטים. מופיע שם נציג של הממשלה, חבר בה, שותף אחר, בכרית אחר, ומודיע על הפקעת אדמות נוספות. על התיישבויות של 100,000 איש, וכאשר הוא נשאל דין האנשים החיים שם, דין "הילידים" האלה, הוא מודיע כי אין זה עניינו לדאוג לכך. לו מותר לבנות שם, לעשות שם, מה דין הכספים העצומים? כסף אינו נחשב, מותר לאיש הסוכנות, מותר למושל צבאי, מותר ל"גוש אמונים", לפרועי חוק, ואין להשוות את "גוש אמונים" ואת המתנחלים האלה למתיישבי חניתה ולמתיישבי משמר-העמק, כי אז היינו תחת שלטון זה והלכנו להתיישב על אדמות שלנו, שלא נתנו לנו להתיישב עליהן, ופה אנחנו פועלים בדיוק כמו שלטון קלוניאלי: בכוח נשק, בכוח צבא, בכוח ממשל צבאי, תוך התגנדות של התושבים באותם שטחים.

לא אמרתי שאנחנו יכולים היום לסגת.

שר המשפטים מ' נסים:

זה מה שאת אומרת, בכל הכבוד, מלה במלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

וגע, לכן בא המשפט שאחריו. אינני אומרת שאנחנו יכולים לסגת. אינני אומרת זאת, מפני ש"עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", ויש לנו בעיה ביטחונית.

שר המשפטים מ' נסים:

בעד עינו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כתוב: "בעד נפשו" כספר איוב, "עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו". גם אני למדתי זאת במקרה.

יש לנו בעיה ביטחונית רצינית, יש הצעה של הממשלה בנושא האוטונומיה, הכוללת את הזכויות הלגיטימיות של הפלשתינאים. אנחנו מדברים על דמוקרטיה, אנחנו חיים במצב של שתי רשויות. אחד העם שאל — את המאמר הזה של אחד העם הוציאנו מספרי הלימוד — איך יכול אדם להיות ליברל ואנטישמי? אחרי ניתוח מורכב, אהרן ובהיר, כדרכו של אחד העם, הוא מגיע לכך, שכאשר אותו אדם עוסק באנטישמיות, הוא אינו ליברל, וכאשר הוא עוסק בליברליזם, הוא אינו אנטישמי.

שבח וייס (המערך):

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אנחנו עוסקים בדמוקרטיה וזכויות האדם רק כאשר אנחנו עוסקים ביהודים ובתחום מדינת ישראל. אורחי ישראל

השר, אתה אמרת כך, אבל הם אינם אורחים. לפי החוק בארץ, לחושב מגיעות מלוא הזכויות ומלוא ההגנה כמו למי שהוא אזרח, להוציא זכות בחירה.

שר המשפטים מ' נסים:

אמרתי את זה רק לגבי זכות הבחירה. אך ורק לגבי זכות הבחירה. זה רשום ב"דברי הכנסת".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מודה לך על התיקון, מפני שזה נשמע — — —

לא החלטנו את החוק, החלטנו ממשל צבאי, ופקודות המושל הצבאי הן הקובעות שם והן המפלות בין אדם לאדם: וכשעת העוצר בחכרון ליהודים הרשו להסתובב בחכרון: ואין נהגים כלפי אוניברסיטאות וסטודנטים שלנו כפי שנהגים שם. צדק חבר הכנסת אמונן רובינשטיין — — —

קריאה:

חברת הכנסת אלוני, אבל הם מיידים אבנים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה אלה בכלל נכנס להם לנשמה? למה אחר נכנס ליישובים שלהם פנימה? למה אחר מנהל להם את החיים? למה אחר עוסק להם שם בבריאות? אל תגיד: אני עשיתי להם, נתתי להם. למה לא הבטחת להם זכויות סוציאליות? מיידים אבנים. מה אחר נכנס בכלל לאוניברסיטת בר-אילן? מה אכפת לך שהם יצעקו כאוניברסיטה, יצעקו מה שהם רוצים עד לב השמים? למה אחר נכנס לשם בכלל?

רב בן-מאיר (המערך):

חברת הכנסת אלוני, גם בכביש רמות מיידים אבנים. מה עושים להם?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

משחררים אותם. ודאי שאין משתמשים בגו מדמיע, אבל חברו הטוב של חבר הכנסת חנן פורת, חבר הכנסת דרוקמן, אמר בזמנו מעל כמה זו, שרימוני גז אינם מיוקים לילדים ערבים, כך שזה בסדר.

קריאה:

— — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כאשר זרקו רימוני גז בבית-הספר והיה אז דיון, הוא אמר שרימוני גז לא יזיקו לילדים ערבים. עכשיו שמעת? זה מה שהוא אמר.

אנחנו לא החלטנו את המשפט, אף שצודק חבר הכנסת רובינשטיין באומרו, שעם החלת המשפט היו לחושבים שם לפחות מלוא הזכויות, וכאשר מחלים משפט, לא צריך לחכות לכך שיבקשו אזרחות, אלא מקבלים זכויות באופן אוטומטי. כאמור, לא החלטנו את המשפט, מפני שאז תהיה לכולם זכות שווה להרוג זה את זה, כי אנחנו יודעים מה קרה ומה קורה בבבלסט, מה קורה בלבנון, מה קרה בקפריסין. נשאלת השאלה כיצד עלינו לנהוג עד אשר יהיה השלום.

העליתי על כמה זו ועל כמה אחרות דרישה, שתקום ועדה פרלמנטרית אשר תדון בעניינים האזרחיים בנדה, בזכויות האזרח. הרי גם להם יש זכות שבתה, או צריכה להיות להם זכות כזאת, אבל שם מחייבים אותם בכוח לפתוח את החנויות. מחייבים אותם בכוח להופיע. למה? כיצד? מה הפיצויים שהם מקבלים? מה הן הזכויות הסוציאליות שהם מקבלים? כיצד נוהגים בהם? תקום ועדה פרלמנטרית, לא ועדת החוק והביטחון שבמשך 15 שנה לא דנה אף לא פעם אחת — אף לא פעם אחת במשך 15 שנה — בנושא הזה של היחס לאזרחים

— חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל'עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

— חבר הכנסת אמנון רובינשטיין אמר — התרגלו למצב הזה. יש אדישות. אנחנו יצרנו אידו שהיא נפש חצויה בתוכנו. של הסתגלות לכך שבתחומי הקו הירוק, או בתחום המשפט הישראלי, אנחנו רגילים וערים לזכויות האדם: אך כאשר הדברים נוגעים למתרחש מעבר לקו הירוק, כאשר אנשים שלנו פועלים שם, הרי שהם בבחינת "הם". אין אשה, אין ילד, אין גבר, אין אב, אין אם, אין בעלות, אין זכויות, והכול בבחינת מותר.

אני מציעה, אדוני השר, שתזמין אליך את כתבי המתנחלים האלה ב"נקודה". היו גם כמה ציטוטים בעיתונות הכללית על יחסם לאוכלוסייה שם, על התבטאויות, תיקו ותקרא את החומר הזה. שהתחיל לצטט חבר הכנסת אמנון רובינשטיין ב"דבר" וב"הארץ". כדאי גם לצאת לשטח ולראות כמו העיניים. אני ראתי במו עיני כיצד מתעללים ב"ילדים". אנחנו היהודים שבנו ונהגנו כפי שנהגו בנו בעבר, אנחנו היהודים, שיש לנו עדיין בני-ערוכה בארצות מסוימות וכשנמסר אנחנו לוחמים על זכויות האדם.

אני חושבת שהדברים הגיעו עד לידך כך — אינני רוצה לחזור על דברים שסופרו — שחייבת לקום ועדה פומבית, פרלמנטרית, שתבדוק ותעמוד על המשמר של זכויות האזרח. אינני מדברת עכשיו על המדיניות, כיצד מבצעים את האוטונומיה של זכויות האזרח של תושבי השטחים. השטחים המוחזקים — זהו הביטוי המדויק, כי אלה הם שטחים המוחזקים על-ידי ממשל צבאי מטעם מדינת ישראל. זהו הביטוי המשפטי. ואילו הביטוי הגאוגרפי הוא — יהודה ושומרון. הוועדה תבדוק גם את מצב האיפה ואיפה המתקיים שם. יש לשים סכר — — —

מאיר שטרית (הליכוד):

מה תפתור ועדה פרלמנטרית? היא יכולה להציע לספה את יהודה ושומרון.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני מציעה להפסיק את ההתנחלויות, להפסיק את הפקעת האדמות ולהפסיק את הניצול. אני אומרת שבחמש שנות האוטונומיה יש להגן על זכויות היחיד שם, על זכויות האדם שם, לעמוד על המשמר שהחירויות של האדם חישמרנה שם לגבי כל אדם לפי אותן גורמות שאנחנו תובעים מעצמנו ולעצמנו.

מאיר שטרית (הליכוד):

היית מוכנה לסכן נפשו של חייל — — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת שטרית, בינתיים חברת הכנסת אלוני מחזיקה את הרוכב מעבר לזמן שיש לה. ולכן אני מבקש ממנה שהיא תסיים את דבריה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מציעה לך שלא תשקול דם כנגד דם וכנגד דמים לפי הגנים.

מאיר שטרית (הליכוד):

רק אמצעי זהירות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה אינו נימוק. מפני שנגד אלה הזורקים אבנים ברמות, משתוללים וכיום כיפור פוגעים באנשים — מעולם לא השתמשו לא בגז מדמיע, לא ברימונים מהמעים וודאי שלא בנשק חם.

מאיר שטרית (הליכוד):

אלה שרצחו את החייל — — —

שר התקשורת מ' צפורי:

הם בינתיים לא הרגו שום יהודי ולא ניסו להרוג שום יהודי, גם כאשר זרקו אבנים. את יכולה להתבייש על דברייך מהדיון הזה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תעמיד לדין ואל תידחק לרשויות המקומיות. אל תלך להגיד לזה שנפגע: חבל שלא היו לך יותר כדורים.

דמם של ילדים ושל נשים בכל מקום הוא אותו דם — אדום.

היו"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי בן-פורת.

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "ציון במשפט חפדה ושביה בעדקה" ועל-פי מסורת ישראל ורוח מורשת ישראל גם "יושביה בצדקה", לא רק שביה, אלא גם יושביה, כי דין אחד לגר ולתושב.

שמעתי את דברי חבר הכנסת חנן פורת. יש דברים שאין בהם ספק. אין ספק בארץ-ישראל ואין ספק בזכותו ההיסטורית של העם היהודי בארץ-ישראל. אבל יש ספק גדול בזכותו של מישור להבחין בין מי שהם נאמני ארץ-ישראל השלמה לבין מי שאינם כאלה, ככיצול. לאחר הבחירות, כאשר תיאר ראש הממשלה את תוצאות הבחירות בצה"ל, הוא קבע שלנאמני ארץ-ישראל השלמה היה רוב. שאלה לי אליך, אדוני ראש הממשלה: טוראי שהוא נאמן לארץ-ישראל השלמה, כיוון שהצביע בעד הליכוד, האם הוא חייב במשמעת לקצין, שעל-פי הגדרתך איננו נאמן לארץ-ישראל השלמה, כיוון שהצביע בעד המערך? על השאלה הזאת אבקש תשובה.

ארץ-ישראל איננה ניתנת לחלוקה, היא מושג שאיננו ניתן לחלוקה. זכותו של עם ישראל על ארצו — גם היא איננה ניתנת לחלוקה. אבל מימשה של זכות זו תמיד היה נתון לחלוקה. מעולם לא חפפה הריבונות המדינית של העם היהודי — — —

חנן פורת (התחיה):

אלעזר גרנות (המערך):

אל תפריע לי, בבקשה ממך.

— — — מעולם לא חפפה הריבונות הממלכתית של העם היהודי את כל שטחה של ארץ-ישראל. להיפך, גבולות הריבונות היהודית בחלקה של ארץ-ישראל היו תמיד פונקציה של יחסי הכוחות באזור ושל יחסי הכוחות הגלובליים שפעלו באזור, והגבולות נשתנו מחקופה לחקופה. כאשר לעם ישראל היתה הנהגה שידעה לקרוא נכונה את יחסי הכוחות הכפולים האלה — ישב העם לבטח. כל אימת שעמדה בראש העם הנהגה שלא קראה נכונה ותפסה מרובה, נתחייבנו בקטסטרופה לאומית. זהו סיפור תולדותיו של עם ישראל בארצו.

דבריה של חברת הכנסת גאולה כהן לא הפתיעו אותי ולא ציערני. אך על דבריו של חבר הכנסת כ"צ'עזר הצטערתי. החלת החוק על רמת-הגולן עומדת בניגוד למצע שבשמו הוא הופיע בבחירות, בניגוד מוחלט. לאחר ששמעתי את שניהם, כמעט שנפתחתי להצביע בעד החוק. ואם בכל זאת לא אצביע בעדו, הרי אעשה זאת לא מפני שאני חושב שלא צריך להיות חוק, אלא מפני שחוק שאין אותו שוויון. שאין אותו צדק ושאין אותו חתירה לכיטול מציאות של חירום, שתבטל את הצורך בחוקי חירום, איננו חוק שראוי לתמיכה.

חוכרת ב', ישיבה י"ח

— חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

מקרקעי ישראל ליד ירושלים, ליד הכנסת. אותו דין לכל מי ששומר את הסדר והחוק. אינני מסכים לכך שכל מטרה מקרשת את האמצעים. זה לא יכול להיות במדינת ישראל. אם אנחנו נלך לפי הנורמה הזאת, ולא לפי חכוננו הממשלה, אם לא נישמע לחוקי ישראל, לא נוכל לבוא בטענות אל נזק סעד המתיישב בחזרו של ראש העיר.

חנן פורת (התחיה):

איזה חוק מונע מקבוצה של אנשים להתיישב במקום כלשהו בארץ ישראל אם אין זה עומד בניגוד ל — — —

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

חבר הכנסת חנן פורת — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הוא אינו חבר כנסת. הוא סוחר — — —

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

חבר הכנסת חנן פורת, אם חקבל את אישורה של ממשלת ישראל, איני מדבר על ההסתדרות הציונית אלא על ממשלת ישראל, תבורך על כל רשיון שתקבל. אבל שום פעולה אסור לה שתהיה בניגוד להחלטות ממשלת ישראל ולמדיניותה שנקבעת על-ידי הכנסת. זה אמור גם לגבי פתח-תריפח.

היו לי חילוקי דעות קשים עם משה דיין המנחם לגבי פתח-תריפח. לגבי השאלה האם לא היה אפשרות ללחוץ יותר על מצרים בסוגיית פתח-תריפח. אבל ברגע שמדינת ישראל, הכנסת, חתמה על מה שתחתמה, חייבים כולם לכבד את החתימה. הפעולה הזאת שנעשית היום בפתח-תריפח היא אי-שמירת החוק במדינת ישראל. היא התגורר בממשלת ישראל, לא חשבו איזו ממשלה מכהנת. אני מדבר על הנורמה, אינני מתכוון ליחס, כמוכן, יחסי — יחסך, זה אותו הדבר, השאלה היא מה הם האמצעים. זאת ההצעה שרציתי להעיר.

בן-גוריון בחייו, שנה לפני מותו, הזכיר ואמר: אני בעד ליישב כל ששל אדמה שבידינו. שבועיים לאחר מכן אמר: למען שלום אמת — יש להחזיר את השטחים מלבד רמת-הגולן וירושלים. אני באחי לביתו בלתי אלוהי אותו: מדוע הסתירה שבדברייך? והוא אמר: אין כל סתירה. אמרתי להחזיר חמורת שלום אמת. אבל תשאל אותי, האם יכול להיות שלום אמת עכשיו? — אולי בעוד עשר שנים. כל עוד אין סיכוי לשלום אמת, צריך ליישב כל ששל אדמה, אבל זה בחכונה של ממשלת ישראל ועל-פי החוקיות.

עכשיו אני מגיע לעניין השני. זה של רמת-הגולן. שמעתי פה את הדרישה לסיפוח. אני רוצה לומר לחבר הכנסת כ"ץ-עוז וגם לחברים אחרים: הבה נעזוב את הצביעות. היתה לממשלת המערך אפשרות-לספח את רמת-הגולן, אבל היא לא עשתה זאת. כל שנה שעוברת מזכירה לנו את השאלה, האם יפוי היתה בתוך מדינת ישראל או לא. מה שלא עשינו מיד אחרי 1967, לא נוכל לעשות היום.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

ראש הממשלה יכול להחלי את החוק היום.

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

אני מדבר על הממשלות הקודמות.

מיכאל בריזר (המערך):

אתה מדבר כל הזמן על ממשלת המערך, דבר על הממשלה הזאת.

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

אני אדבר גם על הממשלה הזאת.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

המערך לא כסדר — — —

מה שקורה בימים אלה ממש מוכיח שהמדיניות הנוכחית עלולה להוליך לכל-כך הרבה הפירות חוק, שעם ההצעה להעביר את האסירים לבתי-הסוהר בשטחים, צריך היה להגיש גם הצעת חקציב, אדוני שר המשפטים, להגדלת שטחם של בתי-הסוהר. הפירוש של ממשלת ישראל להסכם האוטונומיה, וכיטויו של פירוש זה בהודעות וכמעשים הפרובוקטיביים בנושא ההתנחלות, משמטים את הבסיס המוסרי שצריך לעמוד מאחורי כל חוק, גם חוק חירום.

אני מחפש ומחפש את הרגע שבו אוכל להזדהות עם הצעת חוק המוגשת מטעמה של ממשלה זו, אך, לצערי, אינכם מזמנים לי את הרגע הזה, אפילו לא בנושא הקשור בביטחונה של ישראל ובהמשך קיומה בשלום.

הי"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בן-פורת, ואחרי — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת שבת וייס.

ראש הממשלה מ' בגין:

עוד נעשה מאמץ.

אלעזר גרנות (המערך):

בבקשה, הכול צפוי והרשות נתונה.

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי להשתתף בדיון על הצעת החוק לא משום שיש לי דבר מה נגדה, להיפך — אני אצביע בעד ההצעה. ביקשתי את רשות הדיבור בגלל שתי התבטאויות: האחת היתה — ואיני מדויק בציטוט — שכל קבוצה שעושה מה שהיא עושה בשטחים למען ארץ-ישראל, מותר לה לעשות זאת, אפילו בניגוד לחוקי המדינה ולהחלטות ממשלת ישראל. ההתבטאות השנייה התייחסה לרמת-הגולן ולהחלת החוק הישראלי עליה. בגלל שתי התבטאויות אלה ביקשתי את רשות הדיבור.

אני רוצה לספר משהו. לפני כשמונה שנים התקיימה צעדת "גוש אמונים" בשומרון, ואני השתתפתי בצעדה, במשך יום שלם, מהבוקר עד הלילה. בחצות, או קצת לפני חצות, היתה כמה גדולה והיו שם כ-15,000 צועדים, כלילה. זה היה מראה יוצא מן הכלל. אף שהייתי שייך למערך, קצת יוצא דופן, והליכוד היה אז בשיאו האופוזיציוני, ולא עמד בפני הבעיות, לא עמד בפני המציאות, ויכול היה לדבר על דברים שלא חמיד קשורים במציאות. והליכוד ו"גוש אמונים" היו מחנה אחד — ביקש "גוש אמונים" שאתבטא באותו לילה, ואומנם התבטאתי. היו שם 15,000 איש, כולם נלהבים, חומר יוצא מן הכלל — עד כמה שאפשר לומר על בני-אדם חומר — המוכיר את החלוצים הראשונים שישבו את ארץ-ישראל, ואני אמרתי להם: רבותי, אני נגד כל פעולה שתעשה בארץ-ישראל בניגוד לחוקי המדינה ובניגוד להחלטות ממשלת ישראל. ספגתי קראות כזו. אמרתי: אבל אם רוצים לשנות, יש להחליף את ממשלת ישראל.

שר המשפטים מ' נסים:

נו, שמעו בקולך.

מרדכי בן-פורת (חל"ם):

נכון. עכשיו אני עומד לומר כך: כל מי שהתנסה באכיפת חוק, אם זה ראש רשות מקומית או כל מי שעסק מטעם המדינה במימור הממשלה, הבין שלא יוכל למלא את תפקידו אם לא יוכל לאכוף את החוק, ואם כל ראש רשות מקומית, כל מי שעסק בעשייה מבין שכלי אכיפה, לא יכול להיות סדר במדינה — אותו דין יהיה למי שיתיישב ללא החלטת הממשלה באחת מהאדמות שתחת שלטונה של מדינת ישראל, או תחת השלטון המקומי, או תחת השלטון הצבאי, או בכבועה של מינהל

— חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעתי-חירוס (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

שמחתי ונהייתי לשמוע את הרברים שאמר שר החוץ שמיר לפני יומיים. שמחתי שזהו החלטת ממשלת ישראל, שישאל בכל זאת יכולה להיות גם מטורפת. קצת "קרייזי", וגם יכולה לחזור ולבדוק את עצמה ואת התכנון שלה לקראת החודשים הבאים. טוב לומר לאמריקנים וגם לאחרים שאנו מסוגלים להשיב כשלילה, מסוגלים לחזור ולשקול את עמדתנו. אבל כל חקופה ותנאה.

מיכאל ברזיהר (המערך):

ומה על סיני?

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

הוא לא השתמש בכיטוי הזה.

ראש הממשלה מ' בגין:

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

הסכים אתי, ראש הממשלה, המובן של הדברים שנאמרו

פירושים reassessment.

קריאה:

reassessment הלא crazy.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

אם מותר היה לארצות-הברית לעשות פעם הערכה מחדש,

מותר גם לנו לעשות כן.

ראש הממשלה מ' בגין:

שר החוץ מייצג את הציונות השפירה.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

בסדר גמור. אני מקבל זאת.

טוב שממשלת ישראל התוותה את המדיניות בהתבטאות

של שר החוץ. אין זה אומר שאנו מרימים ידיים. אנחנו צריכים

להתחשב גם במציאות.

היורר מ' שחל:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון, לחבר הכנסת שבח

וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להעיר קודם

כול הערה לגבי תפיסת הריבונות של כמה מן החברים

שהתבטאו פה, ובכיקר לגבי הדברים שאמרו חברת הכנסת

גאולה כהן ותברר הכנסת חנן פורת. אני חושש שהדברים חורגים

מתחום הפילוסופיה המדינית משום שהם מיושמים כשטח,

ויש תסמונת שהם יהיו מיושמים ביחור חריפות בעתיד הקרוב.

הרעיון שלפני יש איזו ריבונות טרנס-מדינית הוא רעיון

נושן. מגולמת בו למעשה התפיסה של חוסר משמעת כלפי

החוק הפוזיטיבי במדינת ישראל, אם לא מקבלים נורמטיבית

עמדות אידיאולוגיות של ממשלה המכנה כאותה העת. אני

חרד לגישת הזו, משום שהיו לה פירות ויש לה היום פירות

בשטח, בענייני הנראים וזוטות לכאורה, ויהיו לה פירות כאשר

ממשלת ישראל תצטרך לממש את הסכמי קמפ דייוויד, שגם

סיעתי תמכה ותומכת בהם, כמוכן, במלוא התוקף.

יש גם סתירה בעצם הדרישה להחיל את החוק הישראלי

ברמת-הגולן מצד מי שיש לו יחס אמביבלנטי לרעיון של

הריבונות. משום שאם בתוך מדינת ישראל אינך מוכן לקבל את

החוק של מדינת ישראל כאשר אין הוא נוח לך, אך אתה בא

לענות להחלת חוק ישראל על רמת-הגולן, אתה נמצא כאן

בסתירה צינית ביותר, ואני רוצה להעיר את תשומת לבם של

אותם חברי הכנסת לעצם הסתירה הזאת. לכן אינני סבור שיש

כאן תום לב; לפנינו גישה אידיאולוגית המבקשת להחיל את

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

לא ניתן היום להצמיד אקדח אל רקתה של מדינת ישראל

ולומר לה להחיל היום את החוק על רמת-הגולן. יש לנו כמה

דברים שאסור לנו לוותר עליהם ברמת-הגולן: אסור לנו לרדת

מרמת-הגולן, עלינו לשמור על הביטחון מבחינת היישובים,

לשמור על מקורות המים, ואסור לתת לסורים לעלות על הרמה.

כל מי שאומר להחיל היום את החוק על רמת-הגולן

משלים עם מציאות שלא ניתן להשיג שלום עם יתר מדינות

ערב. אני מפקפק מאוד האם נוכל להשיג שלום אתן, אבל בכך

אנו תוחמים על כך שאין כל סיכויים לאיזו שהיא התקרבות עם

יתר מדינות ערב. אם היינו מחילים את החוק על סיני, אני

מסופק האם היינו מגיעים לאיזו שהיא הידברות עם מצרים.

מיכאל ברזיהר (המערך):

חבר הכנסת בן-פורת, האם טוב עשינו או לא?

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

לא טוב עשינו. לגבי מה?

מיכאל ברזיהר (המערך):

לגבי הגולן, טוב עשינו או לא טוב עשינו שלא סיפחנו?

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

עשינו לא טוב שלא סיפחנו. אתה יכול לשאול את אותה

שאלה לגבי ירושלים. טוב עשינו או לא טוב עשינו שהחלנו את

החוק הישראלי על ירושלים מייד לאחר מלחמת ששת הימים?

אני אומר שטוב עשינו.

שבח וייס (המערך):

אתה כאילו משאיר אופציה להידברות עליידי אי-החלת

החוק. כך הבינו. לכן לא הבינו את הביקורת הקודמת.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

נכון, אני משאיר אופציה להידברות. בהחלט.

קריאה:

או לא להחיל את החוק.

שבח וייס (המערך):

גם ממשלת ישראל הנוכחית עושה טוב.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

משנת 1967 ועד היום חלפו 14 שנים. מה שיכולנו לעשות

ב־1967 או ב־1968 כוחו איננו טוב להיום. התנאים השתנו מאז

ועד היום.

חנן פורת (התחיה):

יישובים-על-תנאי.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

לא אמרתי התיישבות-על-תנאי. אתה יכול לדרוש

מממשלת ישראל ליישב את רמת-הגולן. בבקשה.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

ואחר כך להוריד אותם כמו בפתחה.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

אינני אומר להוריד אחר כך את היישובים. אתה יכול

ליישב את רמת-הגולן עד שיהיה שלום-אמת. אז נראה.

מיכאל ברזיהר (המערך):

עכשיו הוא אומר דברי טעם.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

לעשות מייד חוק לגבי כל מה שאנו אוהבים, זה לא יכול

להיות. אנו צריכים להסתכל על הנעשה מסביב, גם הקרוב וגם

הרחוק. אבל לעומת זאת, אינני אומר שאנחנו צריכים לסגור

לדעת הקהל בעולם. בשום פנים ואופן לא.

חוברת ב'. ישיבה י"ח

— חוק לחיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

פוליטי. והיא עושה משהו שאולי מנוגד להשקפת עולמה, ועל כך אני מברך אותה. אני חושב שהגישה הריאליסטית הזו הביאה להסכמי קמפ-דייוויד שתמכנו בהם.

ומשום כך אני פונה לממשלה, אל הקואליציה, אל מרכיביה הפוליטיים, ומבקש ליצור מצב כיניים בין חלוצי לאי-חלוצי. יש לי איזו התקוממות פנימית כנגד מצב שבו חוקים או סידורים זמניים נושאים כותרות של חירום. יש לפעמים אווירה שאינה אווירה של חירום אלא אווירה של זמניות, זמניות שסיבותיה הפוליטיות והגיאוגרפיות הן כאלה או כאלה. מבחינתנו זהו מצב זמני. מבחינתכם זה מצב נמשך. בפועל הוא זמני על-ידי עצם החקיקה הזאת.

יש ליזום משהו החרג מעבר לשגרה. אני יודע שחוקים אלה נחקלו בתקופת ממשלה שנבחרה על-ידי תנועות ומפלגות. אני מעלה כאן מעין עתירה, לאו דווקא מתוך קנטרנות, ליצור גם במצב הזמני מערכת משפטית, שתהיה מושתתת על היסודות הליברליים שלכם. הרי אתם אינכם מייצגים השקפת עולם טוטליטרית. יש כינוי ויכוח על סוציאליזם בימינו, אבל לא על הגישה הדמוקרטית. מתרחשים כיום הרבה דברים שאינם צריכים לקרות, לא רק מבחינת מעמדו המוסרי של עם ישראל, אלא גם מבחינה פוליטית. מי שרוצה שתהיה אוטונומיה, מי שרוצה שיהיה פסק זמן להכרעה מדינית, צריך ליצור מצב שיהיה בו מינימום של התקלויות.

אתה העירות, אדוני שר המשפטים, ובכך אני מסיים. שהשלטון שלנו נאור יותר מן השלטון הישראלי. אני מציע בכלל לא להשוות את עצמנו. לא להתווכח עם ירדן. הרי מעולם לא רצינו להשוות את עצמנו עם משטרים קולוניאליים כאלה או כאלה. וגם שלטון ירדן היה שם קולוניאלי. אנחנו רואים את עצמנו ובצדק — וזה נובע מעצם ההיסטוריה שלנו, מן הגישה הדתית שלנו — כעמוד האש של חירויות ושל צדק. אין להשוות לעולם. אם הם היו קולוניאליים, אני מתנתם בזה שאני אהיה הקולוניאליסט הנאור. אין בזה צורך.

אני קורא לכם לעשות שינוי ולהגיע עד מקסימום החירויות האפשריות במצב הזמני הזה, ובעניין זה תהיה הסכמה רחבה בכית הזה.

אני מודה מאוד.

הי"ר מ' שחל:

תודה. רשות התשובה לשר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל אימת שמוגשת הצעת חוק להארכת התקנות הללו, היא יוצרת פיתיון, אולי מובן, לגלוש לנושאים מדיניים. לא זו, כמובן, מטרת הצעת החוק. חכמתי בדעתי אם עלי להשיב על הדברים שנאמרו מפי כמעט כל הנואמים. על הצעת החוק עצמה כמעט שלא דובר.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נעשה זאת בוועדה.

שר המשפטים מ' נסים:

ובכל זאת אני חושב שפטר בלא כלום אי-אפשר. הדובר הראשון היה חבר הכנסת כ"ץ-עז. הוא ביקש שלא לכלול את רמת-הגולן בהצעה הזאת, על שום שהוא מציע להחיל מייד את הריבונות, את החוק, השיפוט והמיתגול הישראלי על רמת-הגולן. זוהי הצעה אופטימיסטית מדי של חבר הכנסת כ"ץ-עז.

עניין החלת המשפט, השיפוט והמינהל הישראלי ברמת-הגולן הוא עניין של עתיד. הממשלה קבעה, כאשר הובאה הצעה כזאת בכנסת הקודמת, לפני יותר מחצי שנה,

השלטון הישראלי על רמת-הגולן, והשימוש בנושא החוק הוא אמביבלנטי.

אני מבקש להזהיר את עצמנו מן הנחרצות ומן המיתוס של הריבונות. כאילו שאם אתה מחיל ריבונות ומחיל את המשפט הישראלי, אתה קבעת בזה סופית עובדה מדינית. אינני נוטה לגישה הלגליסטית הזאת; גם כמי שמצוי אצל תורה משפטית, אינני נוטה לגישה כזאת. ההחלטה על סיפוח רמת-הגולן או יהודה ושומרון היא החלטה מדינית, והעניין המשפטי צריך להיגרר ממנה ולא להיפך. והפלפול הזה על החלת המשפט הישראלי איננו רציני כאשר הוא מושמע מפי פוליטיקאים ואנשי מדינה. הוויכוח הוא בעצם על החלת ריבונות, על סיפוח. זהו הוויכוח. העמדות שלכם בעניין זה ברורות. אין צורך, לכן, להסתתר מאחורי דבר כל כך נגיד כמו החלת חוק כזה או כזה, מה עוד שאינני חושב שיש כאן חוס לב.

אני רוצה לשאול את חברי הכנסת גאולה כהן וחנן פורת, במלוא הידידות האישית: האם אתם מוכנים להחיל את כל החוק הישראלי על השטחים האלה, לרבות זכות הבחירה?

חנן פורת (התחיה):

עניתי על כך.

שבח וייס (המערך):

אני העליתי את שאלתי, אם כי אין זה נושא הדין. כי שר המשפטים וממשלת ישראל, בהגשת הצעת חוק זו, כאילו מודים כי הם עדיין אינם רוצים להחיל את הריבונות הישראלית על שטחים אלה. אבל עקב ההערות שהושמעו אומר, כי העניין של זכות בחירה הוא עניין בסיסי, שממנו נובע כל היחיד. זה הדבר האלמנטרי. זה התרגום החד-משמעי שאין בלתי של עצם שלטון החוק לפי התפיסה של המערך ושל הליכוד, התפיסה הסוציאלי-דמוקרטית שלנו והתפיסה הדמוקרטית-ליברלית של הליכוד. יכול להיות שזה קצת זר לתפיסה שלכם — —

חנן פורת (התחיה):

למה אתה מעוות את דבריו? אמרתי במפורש שאני בעד החלת החוק, ובכלל זה מתן זכות בחירה לכל הערבים המוכנים לשאת במלוא החובות.

מיכאל בריהר (המערך):

מה זה מלוא החובות?

שבח וייס (המערך):

חבר הכנסת חנן פורת, אם כך, אני מסיר את ההערה הזאת. אני מפנה את דברי לכיוון אחר, לתוצאות הפוליטיות של הצעתכם. אתה יודע מה הן התוצאות הפוליטיות? אם תלך לשיטתך עד תום, ואם יבוא היום שבו יהיה רוב למי שאיננו רוצה את מטרותיך, הוא באופן ריבוני יחליט נגד מטרותיך, ואתה לא תקבל זאת, כי לך יש מקור ריבונות אחר. אבל נשאר את העניין הזה. זה נושא לדין בתחום הרעיון המדיני.

כמה הערות לגופו של החוק. המערך, במידה שהמצע מבטא את גישתו — והוא מבטא את גישתו — הוא נגד סיפוח בשלב זה. אנחנו נגד סיפוח בכלל. הפלטפורמה שלנו מושתתת על האידיאולוגיה ועל הפילוסופיה של חוכנית אלון. אני יודע שראש הממשלה שואל מדי פעם: האם היא קבילה? אני מציע שלא לגלגל את הוויכוח לעניין הקבילות, משום שגם גישתו של ראש הממשלה איננה קבילה על הצד השני. כולנו נאבקם על הקבילות של גישותינו. אני רוצה לומר, שעצם גישתה של הממשלה, שבאה לכלל ביטוי על-ידי כך שהיא שמה על שולחנה את החוק הזה, שמשמעותו הריאלית בשלב זה היא של אי-סיפוח — ריבול להיות שבאינסטיטוט השלטון שלה היא תופסת, שסיפוח סוגר עליך הרבה אופציות וגורם לכל-כך הרבה נזקים מדיניים — עצם גישתה זו נובעת מתוך ריאליזם

— חוק לתיקון ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

חברת הכנסת שולמית אלוני — לא זה אמת ולא זה אמת. לא זה צודק ולא זה צודק. אנחנו מעניקים לתושבי השטחים זכויות, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, חברת הכנסת שולמית אלוני, כפי ששום מדינה בעולם ושום אימה ולשון הנמצאת במצבנו לא היתה מעניקה ולא היתה מעלה בהדרגה לכה להעניק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ביחס לאזרחים.

שר המשפטים מ' נסים:

אני קובע שאין זו אמת, אני אומר זאת כשר המשפטים, כאילו יש אפליה בחוקים. אין שחר לדברים, גם אם הם מצוטטים מפי התנא הגדול דני רובינשטיין. אין שחר לדברים.

יוסי שריד (המערך):

הלוואי שתדע מה קורה בגדה המערבית כפי שדני רובינשטיין יודע.

שר המשפטים מ' נסים:

אין שחר לדברים שיש מערכת חוקים שונה. נכון, על תושבי השטחים חל המשפט הירדני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בצווים של המושל.

שר המשפטים מ' נסים:

הצווים של המושל, אמת. האם זה סוד שיש ממשל צבאי, חברת הכנסת שולמית אלוני? האם זה סוד שיש ממשל צבאי? אנחנו מוכנים שהממשל הצבאי יסוג. מה? — אחרי הסכם על אוטונומיה, כפי שאנחנו מציעים להעניק לתושבים, הצעה שלא זכו לה מעולם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הבחירות היו צריכות להיערך לפני שנתיים.

שר המשפטים מ' נסים:

להגיד שאנחנו מתנהגים בשטחים כקולוניאליסטים כשאנחנו יושבים בארץ-ישראל, ולהשוות את ישיבתנו שם לישיבתה של צרפת באלג'יריה וכל כיוצא באלה השוואות?

גאולה כהן (התחיה):

חבל-ימית זה לא ארץ-ישראל? ענה לי, אדוני השר, חבל-ימית זה ארץ-ישראל או לא ארץ-ישראל?

שר המשפטים מ' נסים:

את לא היית כשהשיבתי לך. אני משיב לחברי הכנסת אמנון רובינשטיין ושולמית אלוני: אתם לא עשיתם צדק עם האמת ועם המציאות. אמרתם דברים שיכולים להזיק לישראל, דברים שאין להם שחר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שר המשפטים מ' נסים:

אין להם שחר, ומוטב, כאשר עומדים וניצבים מעל במת הכנסת, שלא להאשים האשמות ולומר דברים חסרי שחר, כאשר הם יכולים לגרום נזק לשמה הטוב של מדינת ישראל.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

שר המשפטים מ' נסים:

מה אתה מדבר על הפקעות? אתה אומר שלעניין ההפקעות יש ועדת ערר צבאית.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

נכון.

שהעת או לא הגיעה. זה ענייני של עיתוי והממשלה היא שתקבע את העיתוי.

אבל בעוד חבר הכנסת כ"ץ-עוז מפנה אלינו את התביעה הזאת, אני מבקש להפנות אותו אל מצע המערך, אל דברי חברי לסיעה — חבר הכנסת גרנות וחבר הכנסת שבח וייס.

יעקב צור (המערך):

מצע המערך אינו מתנגד.

שר המשפטים מ' נסים:

סליחה, הם הודיעו כאן מעל בימת הכנסת, שזה נוגד את מצע המערך והמערך מתנגד לך. אז איזו שיטה היא זו לפנות לממשלה בעוד הסיעה שאתה משתייך אליה מתנגדת לך? תבוא סיעת המערך ותציע כאיש אחד, נניח בלי מפ"ם, את החלטת החוק הישראלי על רמת-הגולן — נרון בבקשה. אבל לא בהודמנות חגיגית זאת ובצורה הזאת.

חבר הכנסת כ"ץ-עוז רמו על הצורך במציאת פתרונות אחרים לגבי רצועת-עזה. הוא לא פירש אותם. אינני יודע למה התכוון. אם הוא התכוון למה שקרוי "עזה תחילה", הרי זה שוב אותם צלילים. מין זמירות שאין להן שחר. אין הצעה כזאת. אין איש המציע זאת. אלה תפיסות שגויות שלכם בהכנת העמדות המצריות. לכן, אם לזאת היתה הכוונה, בכל הכבוד, אין לך שחר.

עכשיו, חברת הכנסת גאולה כהן, שאיני רואה אותה כאן, מיהרה לברך את הממשלה. הואיל והיא מגישה היום הצעת חוק שכוללת את השם סיני ודרום סיני — לכן היא ראויה לכריכה. סימן הוא שהממשלה מתכוונת — כך היא אומרת — לבטל את התחייבויותיה הבינ-לאומיות. מיהרה, חברת הכנסת גאולה כהן, לברך. את עצמך יודעת שאין זו כוונתה של הצעת החוק.

אבל לעומת זאת אמרת, שהיתה זאת עזות מצח או מצח נחושה לטעון שיש פולשים בפתח-רפיח. כן, אני הוא זה שאמרתי שהאנשים אשר הסינו גבול ונכנסו לבתים שאינם שלהם בפתח-רפיח, בתלמי-יוסף — הם מסיגי גבול פשוטו כמשמעו. כי הכניסה היתה ללא רשות הבעלים. ומי שעושה מעשה כזה הוא מסיג גבול. אני לא אמרתי זאת לגבי מי שמתיישב שם בביתו או יושב שם על-פי מצב חוקי, גם אם זה למורת רוחי. אבל אמרתי את הדברים לגבי האנשים שהסינו גבול.

חברת הכנסת גאולה כהן אמרה גם, שמי שמבקש לפנות את הפולשים לתלמי-יוסף, הוא המפר חוק; מדובר, כידוע, על סיני, שעל-פי החלטת כנסת ישראל ברוב מכרע, יש התחייבות שלנו לפנותו. ומדובר בתקופה שלאחר הבחירות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

ולמה אין מורידים אותם?

שר המשפטים מ' נסים:

מי שגורס כך — וכל הכבוד לו גם אם הוא חברת הכנסת גאולה כהן — תפסיתו זו אינה עולה בקנה אחד עם משטר דמוקרטי.

חברת הכנסת גאולה כהן גם טוענת נגד ההגנות היתירות שאנחנו מעניקים לתושבי השטחים. ומן הצד האחר, חברי הכנסת שולמית אלוני ואמנון רובינשטיין טוענים שלתושבים בשטחים אין זכויות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני דיברתי על אפליות.

שר המשפטים מ' נסים:

אין אפליות ומערכת חוקים שונה. לו שמעת את הנאום של

חברות ב' ישיבה י"ח

— חוק לחיקוק ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום סיני) — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית; הצעות לסדר-היום —

שהוגשה בראשונה לכנסת בשנת 1967 והוארכה מדי שנתיים. הצעת הממשלה היא, אם כן, להאריך את חוקי של התקנות בשנתיים נוספות, ואני מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

לוועדת החוקה, חוק ומשפט — רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת

החוק לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקוק

ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום

(יהודה ושומרון, חבל-עזה, רמת-הגולן, סיני

ודרום סיני) — שיפוט בעבירות ועזרה

משפטית, התשמ"ב—1981, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. הצעות לסדר-היום

מי הכינת

מאוד שכאשר אנחנו, חברי הכנסת מכל המפלגות, ניסינו לברר את מהות השערויות, סיבותיה והדרכים למציאת פתרון לבעיות, מצאנו שיש יריבות, שיש מלחמות יהודים של יוקרה בין מוסדות שונים של המדינה. זאת במקום להגיע לחיאות מרבי בנושא זה גריש כמו נושא המים לאורחי המדינה.

אבל, חברים יקרים, אודה ואתודה: כשאני בא לטעון כנגד משרדי הממשלה על שלא מצאו אפשרות לתאם ביניהם, אני מוצא את עצמי כמי שאומרים לו — טול קורה מבין עיניך. מה קרה אצלנו בכנסת? לפתע אני שומע שהכנסת עוסקת בנושא זה בשתי ועדות בעת ובעונה אחת, ומשרדי הממשלה הוזמנו לשוחח ולהעיד בפני שתי הוועדות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

שעה בכל מקום.

אמנון לין (הליכוד):

נכון, שעה בכל מקום, וכך רץ כל אחד מישיבה אחת לישיבה שנייה, ואני שואל את עצמי: באיזו זכות אנחנו יכולים לפנות אל משרדי הממשלה ולהטיח בפניהם על שלא השכילו לתאם ביניהם את הפעולה?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הייתי בוועדת הכלכלה, והיתה שם תופעה מוזרה מאוד. על א 5 או 6 חברי כנסת הופיעו יותר מ-24 עובדי מדינה, שכאו להצרות במשך שעה אחת על הנושא הזה, ורק שלושה מתוכם הגיעו לכלל ביטוי. זו תופעה שצריך לבדוק אותה ולראות כיצד זה קורה.

אמנון לין (הליכוד):

תודה. אבקש מחברי הכנסת שלא להסיט אותי מהדברים. מה שאמרתי, חבר הכנסת גולדשטיין, חשוב מאוד, אבל אותי מעניינת הקודה כלהלן: כאשר אנחנו מבקשים מפקדי הממשלה ומעובדי הממשלה לדאוג לחיאות בין מוסדות המדינה, ותפקידה של הכנסת לבקר את הרשות המבצעת, הרי לא יאה כי אנחנו נשמע דוגמה הפוכה לכך. כי הנה הם באים

שר המשפטים מ' נסים:

איך אומר דבר מדויק, מפני שוועדת הערר עוסקת בעניינים אחרים לגמרי. לגבי הפקעות יש חוק הפקעות, על הפקעה משלמים פיצויים, ואתה יודע זאת, וחוק ההפקעות הידני הוא כמו חוק ההפקעות הישראלי משנת 1943.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לטובת איוה אורחים אתה מפקיע?

שר המשפטים מ' נסים:

אנחנו איננו מפקיעים אדמה פרטית, זה איננו נכון.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לטובת מי אתה מפקיע?

שר המשפטים מ' נסים:

מה שממשלת הליכוד ביצעה היה, רובו ככולו, כמעט הכול, על אדמות מדינה.

אמנון רובינשטיין (שינוי—מפלגת המרכז):

אבל כאשר מפקיעים קרקע זה לא — —

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, הצעת החוק הזו איננה באה לשנות מצב מדיני ולא סדרים מדיניים כלשהם. זו הצעה טכנית

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום שנושאן הוא מי הכינת, ואנו מתחילים בהצעה מס' 148 של חבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פרשת זיהום מי הכינת ועזרה את המדינה כולה, וטוב עשו כלי התקשורת שאפשרו לציבור הרחב לדעת עד כמה מדיאג וחמור מצב הדברים בנוגע למימי הכינת המגיעים, למעשה, לבתיהם של רוב תושבי ישראל.

מומחים של מוסדות מכובדים מאוד האשימו את מנכ"ל משרד הבריאות על אשר גילה לציבור הרחב את המצב החמור לאמתו. יתירה מזאת, היו גם לחצים שונים מצד אלמנטים שונים, חוגים שונים, שהיו מעדיפים שהמצב הזה יישאר נסתר מעיני הציבור כדי שלא תיפגע החיירות, או אולי שטחים אחרים של חיינו. ואני, חברי הכנסת, אנצל את המעמד הזה כדי להביא את מלוא ההערכה בשמי וכשם רבים מאוד, אולי מרבית תושבי ישראל, למנכ"ל משרד הבריאות, שלא רק העז להיכנס למאבק ציבורי חריף בנושא זה גריש בחיינו, גם כשהיה עליו להודות שמשרדו המחוזי שנה בשלבים מסוימים של מהלך הדברים, אלא שחבר להיכנס למאבק הזה גם כאשר מוסדות אחרים ניסו למנוע ממנו להמשיך במאבק הצורך הזה. כולנו רשאים להודות למנכ"ל משרד הבריאות על מעשהו האמין ועל האוהדות הטובה שגילה.

חברי הכנסת, יש שלושה נושאים שבהם אסור לעשות פשרות, גם אם פירושו של דבר הוא ויתור על נושאים אחרים. הם: אורז לנשימה, שהוא חייב להיות טהור, מי שתייה טהורים ומזון בריא לאורחי ישראל, אלה הם שלושה דברים שבהם אסור שתהינה פשרות.

עם היוודע דבר השערויות הנוראה הזו של זיהום מי הכינת, נועקו בצדק כמה חברי כנסת, ואני מצדי השתוממות

ימים. אני יודע שאנחנו צריכים להקציב לזה משאבים. אבל כשכיל זה אנחנו קיימים.

אני אומר לראש הממשלה ואני אומר לממשלה כולה, שאם יתברר שמדובר בכמה מאות מיליונים של שקלים, שקשה לקזז אותם ממקומות אחרים, הרי זה דבר שיש לעשותו. וכבר אמרתי בתחילת נאומי, שיש שלושה דברים שלגביהם אין פשרות: מים טהורים, אוויר טהור ומוזון באיכות גבוהה לציבור. בשלושה דברים אלה חייבים הממשלה, הכנסת וכולנו לעשות הכול, ללא פשרות, כדי שנאמר במלוא האחריות: מילאנו את חובתנו לציבור.

היורד מ' שחל:
תודה. רשות להבאת הצעה נוספת באותו נושא לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לצערי הרב אפשר לומר בימים אלה: פני הדור כפני הכינרת. לצערנו הרב הרסנו כמו ידינו את אחד הדברים היפים שיש לנו במדינה, והפכנו את הכינרת היחידה שיש לנו, שהיא גם מקום נור, גם מקור להגנה וגם מקור מים לשתייה ולחקלאות, וממשיכים להפוך אותה, למקום סכנה ודאגה חמורה. אם לא יעצרו את התהליך, אינני יודע לאן נגיע.

אדוני היושב-ראש, יש דברים שלגביהם אנחנו אומרים: אומנם זהו המצב, אבל חסרות סמכויות חוקיות, חסרים לנו הכלים, חסר לנו הידע, ובכן, אין כמו מדינת ישראל שיש לה החוקים, הכלים, והידע להתמודד עם בעיות המים. מה שחסר למדינת ישראל, אדוני היושב-ראש, זו היכולת שמשדרי הממשלה ישבו ביחד, יתאמו פעולה ויסדירו את העניין.

כעת אני מדבר כמי שעסק בענייני מים במשך הרבה שנים, ואני יכול לומר לכם, שלמדינת ישראל יש כבר משנת 1970 אחד החוקים המתקדמים ביותר, המתקדמים והחריפים ביותר, למניעת זיהום מקורות מים. אבל החוק הזה לא הופעל. אנחנו היינו יכולים להקים את הגוף המשפטי מתוך מערכת של 6-7 חוקים, בין שזה חוק המים, בין שזה חוק הניקוז, בין שזה חוק הביוב, בין שזה חוק מיוחד לשימור מקורות המים מפני זיהום ובין שזה חוק איגודי ערים. היינו יכולים להקים את התאגיד המשפטי, שהיה יכול להתמודד עם הבעיה הזאת תוך תיאום מרבי.

מה אנחנו מוצאים? אנחנו מוצאים שהכינרת מופיעה בכלי התקשורת בשבועות האחרונים כביב שופכין, ואנחנו מוצאים שמנכ"ל משרד הבריאות בא ומציע שמומחים בינלאומיים יבואו ויבדקו כיצד לפתור את בעיית הזיהום בכינרת.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מייצאים מומחי מים לכל חלקי תבל ויש להם הצלחות בלתי רגילות, אבל אנחנו, בגן הקטן שלנו, איננו יכולים להסדיר את בעיית הכינרת, הכינרת היחידה שיש לנו? אדוני היושב-ראש, אנחנו לא פנילנד, ארץ אלף האגמים. גם בפנילנד זה היה פשע אם היו לוקחים אגם והורסים אותו כפי שהרסו את הכינרת. מה עוד שזה האגם האחר והיחיד שיש לנו. אינני מעלה כאן טענה פוליטית, שהממשלה לא בסדר. אני חושב שזאת עוולה שמשכת שנים רבות. אומרים לי עכשיו, ש-17 שנה המוביל נמצא בשימוש ועכשיו צריך לתקן אותו. האם לא ידעו את זה? האם צריך היה לחכות 17 שנה עד שהבקיעים יתגלו ועכשיו לעשות את זה?

אחמול שמענו בוועדת הכלכלה של הכנסת כמה דברים. קודם כול שמענו, שעש פניקה, ושנית — שאשמים בזה כלי התקשורת. שמענו כל מיני דברים, ובעיקר שמענו האשמות

ואומרים לנו: תחליטו אתם מי מביינים צריך להחליט בנושא הזה. אני רוצה להגיד לכם, שקצת התביישתי בפני פקדי הממשלה.

מכל מקום, חברי הכנסת, יש לראות את השאלה העומדת לפנינו. ביושבי בוועדת הכנסת לפני נציגי כל משרדי הממשלה, שמעתי עד כמה מסובכת השאלה הזאת. יש כאלה שבאו לטעון כנגד מנכ"ל משרד הבריאות: מדוע נזקקת? המדובר הוא כ-3,000 קוב שפכים קולחים של טבריה, הזורמים בתקופה זמנית של חודש עד חודש וחצי לכינרת. על זה נזקקת? והרי השפכים הקולחים מכל הצפון זורמים למאגר המים היחידי או העיקרי של מדינת ישראל במשך שנים. מדובר על 20,000 קוב של שפכים קולחים שזורמים למי הכינרת, ואתה לא צעקת ולא זעקת.

התשובה שלי בוועדת הפנים של הכנסת היתה: נגיה שזהו המצב, ועוד אדבר על זה מיד, אני מודה למנכ"ל משרד הבריאות, שבגלל סיבות כאלה או כאלה ואולי גם תקציביות, כאשר ראה פתאום שהגיעו מים עד נפש, מים קולחים עד נפש, פתאום הגיע למסקנה, שאינו יכול לשאת עוד באחריות למצב זה, והחליט להביא זאת לידיעת הציבור, כולנו חייבים להכיר לו תודה.

אני רוצה להסביר לחברי הכנסת, שאני אסיר תודה למנכ"ל משרד הבריאות ולאמצעי התקשורת, את עכשיו ברור לכל אחד מאתנו שיותר ממצרית תושבי ישראל שותים מים אלה. אין זה דומה לשאלות רבות שאנחנו נזעקים עליהן. והן שאלות חשובות. מדובר כאן בשאלה היורדת לשרוש חיינו יום יום. זו שאלה לאומית ממדרגה ראשונה, כמו זיהום אוויר, כמו זיהום המזון שאנו אוכלים. שלושה דברים אלה חייבים להיות נושא לאומי ממדרגה ראשונה.

ואם אומרים לי שמדובר ב-800 מיליון שקל, אני משיב כי אינני פוחד. אם אומרים לי שמדובר ביותר מזה, אני משיב שיש לנו מנגנון מים עיקרי אחד. אם למענו המדינה כולה לא תזדעק, לא תתארגן ולא תמצא דרך לפתרון, למען מה אנחנו כן מסוגלים להתאחד? שמעתי שקיימו שביחות על בעיה של מספר שעות עבודה; שמעתי על שביחות בשל עלכון ועד העובדים, שביחות על מעמד המורה ועל מעמד הרופאים. יפה. מדוע אינני רואה את הסתדרות הרופאים מדרבית על העניין הזה? מדוע אין רואים את הסתדרות המורים או את ועדי הפועלים בארץ, שבריאות הציבור נוגעת להם? מדוע איני רואה אותם מעלים פעם אחת את העניין הזה לראש דאגתם? הרי זה עניין הנוגע לעם כולו.

אם יהיה צורך, נפעל כולנו אל הממשלה ונאמר לה, שכולנו מוכנים לקבל על עצמנו איוז שהיא הקרבה למען ביצוע מבצעים גדולים. כדי לנקות את מי הכינרת. אני חושב שזו חובה של כולנו, ובעיקר שלנו כנבחרי הציבור.

בוועדת הכנסת שמעתי את נציגי כל המוסדות ואת הוויכוח שהיה על 40%, 26%, או במקרה זה או זה על עלייה מעל ל-70% חיידקי צואה. הוויכוח הזה העומדת בפני? מדובר בחיידקי צואה, שכל המדינה הזאת שותה בגלל תיקון של מעביר מים. האם זו שאלה של אחוזים או שזו שאלה של בריאות הציבור? אין זו שאלה של אחוזים.

חברי הכנסת, שמחתי מאוד שעוד כמה חברי כנסת מכובדים החליטו להעלות עניין זה לדין בכנסת. אשמח מאוד אם הכנסת תתרום מעל לוויכוחים הפוליטיים בנושאים השונים, ופעם אחת תראה את העניין הזה כעניין היורד לשרוש איכות חיינו, כעניין לאומי ממדרגה ראשונה. אני יודע שמדובר במבצע גדול. אני יודע שאייאפשר לפתור את זה תוך חודש

אדוני היושב־ראש, לעתים נדירות מאוד אני מרגיש כה מתוסכל כמו בעניין הזה. כי לפעמים אנחנו אומרים: יש בעיות חקיות של סמכויות. בעיות של אמצעים, מדינת ישראל ענייה. פה יש לנו כל המשאבים, הידע, התנועים, הכסף, ובכל זאת הגענו כמעט לזה שהכנירת הופכת למקור של סכנה לבריאותנו. אני מקווה שמהדיון הזה נסיק לפחות את המסקנה, שלא די בכך שנחוקק את החוקים, אלא יש לראוץ שיבוצעו כהלכה, שאם לא כן, לא עשינו ולא כלום.

היורר מ' שחל:

תודה. חבר הכנסת וירשובסקי, אני מקווה שלא אוסיף לחסכולים שלך אם אומר, שאין לך רשות לבקש דיון בוועדה. אתה יכול רק לבקש שהמליאה חזון בנושא. רק השר יכול להציע להעביר את הנושא לוועדה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב־ראש, אני מתנצל. קודם כול אני מתנצל על שקלקלתי בדיחה, ושנית, על שאמרתי משהו שלא בהתאם לתקנון. עם זה, הואיל ואני מניח שהנושא יעבור לוועדה, רציתי להרגיש את הנקודה הזאת. כיוון שכבר דנו בזה בשתי ועדות, אני חושב שזאת צריכה להיות הדרך, אם תהיה הצעה להעביר את הנושא לוועדה.

היורר מ' שחל:

תודה. אנו נזקקים לאותו נושא בהצעה שלישית לסדרהיום, של חברת הכנסת חמר אשל.

חמר אשל (המעורר):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, נושא ויהם הכינרת וההתעוררות הציבורית שקמה סביבו הם רק דוגמה אחת למכלול של בעיות בנושאי איכות הסביבה, אשר אינן זוכות לתשומת לב נאותה באופן שוטף ולא הגיעו למקומן הנכון בטיפול של המערכת השלטונית. לא ניתן לפתח מדינה מודרנית, תוך שמירת האיוון העדין שכין צורכי הפרט ורווחתו לבין צורכי ההכרה ושמירת המשאבים הטבעיים, ללא מינהל סביבתי חזק וחוקן אשר יהיה בריסמא מבחינה מקצועית ובעל סמכות לאכיפה, ויאפשר קבלת החלטות חזק שקלת כל ההיבטים הטכנולוגיים, הכלכליים, התכברתיים, הבריאותיים והסביבתיים.

רצוני לחזור לנושא שלפנינו, ויהם הכינרת. הכינרת מהווה היום, וכך תהיה גם בעתיד, מאגר המים הגדול בישראל, המספק יותר משליש של כמות המים הדרושים לצרכיה של המדינה. כך מהווה הכינרת אתר מרכזי לתיירות ולנופש, וסביבה שכינת אכלוסיה עירונית וחקלאית גדולה. אין פלא אפוא שהפעילות הענפה המתנהלת סביבה גרמה וגורמת לויהם מתמיד של אגם מים מרכזי זה.

אין זו הפעם הראשונה שהכנסת דנה בנושא הכינרת. נושא זה כבר עלה בשנת 1973, ובשעתו התקבל סיכום ארוך ובו סעיפים רבים, שביניהם נכללה תביעה מפורשת להפסקה מוחלטת של הורמת שפכים לכינרת. שפכים אלה ממשכים להגיע לכינרת עם זרימת הירדן, ומגיעים מכל אגן ההיקוות של הכינרת. זה לא עניין של תיקון תעלת המים המלווים.

בחדש יולי 1979, בדוח שהוכן על־ידי תה"ל בנושא ויהם הכינרת, נקבע שהמקור הדומיננטי לויהם הכינרת הוא הביוב. בימי שיא נכנסים לאגם 38,000 מטרים מעוקבים של ביוב, והחזיון הוא שכמות זו תגדל עד כרי 44,000 מטרים מעוקבים ליום, וזה בלי להביא בחשבון את הנופשים, הרוחלים או לסיים את ביצוע כל מערכות הביוב, האיסוף והטיהור שלא הוקמו, להפעיל כהלכה את המערכות הקיימות ולהקים מערכת אחזקה, תפעול ופיקוח מרכזית בכינרת.

הנדרות. כן שמענו, שקודם רצו לחקן את התקלה תוך 70 יום. אבל לאחר שמשדר הבריאות התעורר, כבר אפשר לעשות את זה תוך 17 יום. אחר כך הסבירו שהתיקון של 17 יום לא יהיה כל כך טוב כמו זה של 70 יום. יכול להיות, אבל אז יש כבר הבדל יסודי. והעניין של 17 הימים עלה רק לאחר שכל הסקנדל יצא לכלי התקשורת.

לכן, אם באים בטענות למנכ"ל משרד הבריאות, שהעלה את העניין לדרגה כזאת של ויכוח, שהציבור יודע עכשיו ונכחה, אולי יבורך על כך שסוף סוף נמצא את הפתרון. כי אחת אולי היו ממשכים כמשך 70 יום כהזדמנות כמות גדולה מאוד של שפכים, וכדברים האלה יכולים לגיד: ביום הראשון אין דבר, לא נורא, זה כמו אותה בריחה מפורסמת על הסוס שהרגילו אותו שלא לאכול, וכסוף הוא מת. ואז הבטלים אמר: חבל, אתמול הוא כבר כמעט לא אכל, והיום הוא מת לי. אותו דבר יכול היה לקרות כאן. יום אחד היינו יכולים להגיע למצב שהזיהום היה מגיע למקום כאלה, שכבר לא היה אפשר לעצור את זה. ואז איך היינו עומדים עם המקור הרציני הזה של מי שתייה לכל חלקי הארץ?

היורר מ' שחל:

חבר הכנסת וירשובסקי, צריך היה לקצר לך את הזמן מפני שרצחת את הבריחה, אבל לא אעשה זאת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא כל כך רצחתי את הבריחה מחדש, אבל לא אעשה זאת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זה לא רלבנטי אם רצחת את הבריחה או לא, הסוס הרי מת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב־ראש, אינני מתכוון לספר בדיחות ואינני חושב שהדבר מצחיק. לפני שעליתי לדוכן הציעו לי חברים שונים, עמיתי, חברי כנסת ואחרים, שאפשר לא מעט להתלוצץ על הנושא הזה, מה צף בכינרת וכו' וכו', ויש כאמתחתי שורה שלמה של בדיחות. אבל, אדוני היושב־ראש, הבעיה חריפה ביותר. אנחנו נמצאים בסיטואציה קשה מאוד עם מקור המים הזה, ואנחנו נמצאים בסיטואציה קשה אף יותר כשאנחנו יושבים בוועדה — ואתמול כבר התקיימו שני דיונים בוועדות שונות של הכנסת — ואיננו רואים שיתוף פעולה בין משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, אלא טענות הנוגדות זו את זו. אני חושב שהגיע הזמן לשים קץ לניגודים האלה, שהם כל כך יקרים וכל כך מסוכנים ויוצרים סיטואציה שאולי לא יהיה אפשר לצאת ממנה לאחר מכן.

לכן אני חושב, שנושא זה צריך להידון בוועדה. לדעתי לא כדאי שנחטוב כאן האם צריכה לרן בזה ועדת המים או ועדת הכלכלה. כי לכל ועדה יש זכות לרן בנושא הזה, אלא זו צריכה להיות ועדה משותפת של ועדות הפנים והכלכלה כדי להתמודד עם הנושא הזה. ואנחנו צריכים לדרוש ממשדי הממשלה לקחת את החוקים שיש לה, את הסמכויות שיש לה, את התאגידים שהיא יכולה להקים וסוף סוף להקים את התאגיד הזה. חבר הכנסת לין, זו אחת הבעיות שבה לא הכסף הוא העיקר. ממילא עושים את התיקונים האלה, וצריך לעשות אותם. אני גם איני חושב שהסכומים שדובר עליהם, במחזור של מפעל המים הארצי שזה חלק ממנו, הם כל כך מדהימים. מוציאים הרבה יותר על דברים אחרים, על מפעלי מים וחשמל בכל חלקי הארץ. הבעיה היא איך לשים את הראשים ביחד, להקים מוסד שיחכנו, יפעל ויפקח ללא מלחמות יהודים על הנושא המרכזי הזה בחיינו, נושא המים.

המוכיח כי אין המים במקומות רבים, ראויים לשתייה. שר הבריאות, בשעתו, הסכים כי יש צורך בחיטוי המים על-ידי חוספת כלור. אני מברכת אותך, שר הבריאות, על שהסכמת לחיטוי המים על-ידי כלור. העברת החלטה כרוח זו, אבל הדבר אינו מתבצע. אין מנגנון פיקוח ואכיפה.

כ־20 ביולי שנה זו כתב הפרופסור הלל שובל — מנהל המעבדה לבריאות הסביבה של בית-הספר לרפואה באוניברסיטה העברית בירושלים ומי שהיה איש מקצוע בכיר בנושא איכות הסביבה במשרד הבריאות שנים רבות — לראש הממשלה, וביקש שהממשלה תקים בדחיפות ועדת חקירה ממלכתית לעניין בעיות איכות המים בישראל. זאת לפני שהתעורר העניין האחרון של זיהום הכינרת. הוא התרע, שהטיפול בנושא סובל מפיצול בין רשויות רבות מדי, ממריבות בלתי פוסקות וממהגגשות בין רשויות אלה. הוא תבע לבדוק את השאלות האלה: האם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר ממלאים כראוי את תפקידיהם בהבטחת איכות המים בטווח הקצר ובטווח הארוך? האם יש מקום להתארגנות מחדש של משרדי הממשלה העוסקים בהבטחת איכות המים? האם מיקומו של נושא משאבי המים במערכת הממשלתית עונה על בעיות המדינה? הפרופסור שובל הצביע על החלטות שלא מומשו — הזמן קצר מלפרט אותן לפניכם — ועל אי-אכיפת החוק, הנגרמת בגלל אותו ויכוח-סרק בין המשרדים על סמכויות ובגלל בזבז כוח אדם ומשאבים על מלחמות יוקרה.

חבר הכנסת, מדובר בסכנה חמורה, הנוגעת לא רק למאגר המים בכינרת אלא לסכנת דלדול מקורות המים במישור החוף, לשאיבת יתר, להצטברות כלורידים ותחנקות כתוצאה משימוש מואץ בחומרי הדברה, לאי-קיום החלטה לחיטוי מוגז של מי השתייה ברשויות המקומיות ובעוד כהנה וכהנה. הפרופסור שובל מצביע על כך שנוצב המים הקים כ־16 בספטמבר 1979 ועדה לחכנון לטוות ארוך של משק המים. שלוש ישיבות של הוועדה התקיימו, אך זה למעלה משנה שאין שום ישיבה ואין פוצה פה. אני סבורה שהפרופסור שובל צדק, ושהנושא החמור תובע את התערבותו האישית של ראש הממשלה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכעיה שלפנינו איננה נוגעת לכינרת בלבד, אף לא לבעיית איכות המים בלבד. אנו שופעים בבעיות חמורות הנוגעות לאיכות חיינו, הנוגעות לאוויר, למים, להם, לקרקע ולמשאבי טבע, שאינן מגיעות לכלל פתרון. לנים אחדות המעסיקות אותנו: זיהום האוויר באשרד; זיהום האוויר במפרץ חיפה; זיהום הים; בעיית הפסולת; בעיית חומרים רעילים; רעש וכדומה. בכל הנושאים האלה דווקא אנחנו, כמדינה קטנה, חייבים לטפל עניינית, ולהיזהר משנה ולחיות מליצור אורירת פניקה והיטטות. שקל מאוד לגלוש ממנה להתבטאויות בלתי אחראיות. הכנסת דנה בנושא זה בהרחבה בעבר, וב־14 בנובמבר 1977 החליטה החלטה שהתקבלה על-ידי כל סיעות הבית מקיר לקיר. כי נושאים אלה יורכזו ברשות אחת, ותבעה מן הממשלה לדווח כעבור שנה מה עשתה בנושא זה. כ־5 בינוי 1980 חזרה הכנסת ואישרה מחדש החלטה זו, ותבעה מהממשלה לבצע אותה. אנחנו יודעים כולנו מה קרה: חלה התקדמות מעטה בלבד בנושאים אלה. יש אמנם מידע גדולה יותר לשילוב ההיבטים הסביבתיים בהחלטות על חינוך פסי. הוקם כבר 11 יחידות לאיכות הסביבה ברשויות המקומיות, אולם ללא אכיפת החוק, ללא מנגנוני אכיפה ופיקוח, ללא סמכויות מרכזיות וללא תיאום, נמשך לחיות באנרכיה השוורת מסביבנו.

כ־23 באוגוסט שנה זו הודיע שר הבריאות על כוונתו להקים רשות מיוחדת לאיכות הסביבה, בתיאום עם שר הפנים. אני רוצה לברך אותו על כך. שר הפנים הצטרף ליוזמה ברוכה זו. אני קוראת לשני שרים אלה, וגם לשר החקלאות, להתעלות

מאז עברו יותר משנתיים. חלק מן המתקנים אומנם הושלם. כגון זה שכפצת, אולם מערכת האחזקה לא הוקמה, ושמענו אתמול קשות מפי ראש העיר כנרת בנושא זה. מקימים מתקני טיהור, אבל למעשה לא יודעים להפעיל אותם. הם אינם מביאים את התועלת המצופה מהם. קצב ההקמה אינו פותר את בעיות הזיהום הרחבות.

ברצוני לחזור ולפרט בקצרה את השתלשלות העניינים באירוע האחרון המסעיר את הציבור. זה סיפור מובהק של תהליך לקוי של קבלת החלטות וחוסר תיאום. אגב, אדוני היושב-ראש, חוסר התיאום אינו נחלת משרדי הממשלה בלבד אלא גם של הכנסת. בשבוע האחרון העלו נושא זה, כיוזמת, שלוש ועדות בכנסת — לא אתפלא אם גם רביעית — ולא היה כל תיאום כיהינן בנושא מרכזי זה. ובכן, השתלשלות העניינים: כ־21 באוגוסט נודע במקרים המהירים התברורה של משרד הבריאות במחוז הצפון שמשרדי לחקן את המוביל. הוא כתב מכתב לחבל הירדן של "מקורות", וביקש שידעו מה מחכוניים לעשות. כמובן, מכתבו לא נענה עד היום. כ־28 בספטמבר כתב סגן מנהל החבל של "מקורות" לשורה של יישובים לאורך הכינרת — בעיניהם לעיריית טבריה ולקיבוץ גינוסר — שעומדים להפסיק את הפעלת המוביל המלוך, ושלח עותק של המכתב הזה למינהלת הכינרת וללשכת הבריאות המחוזית כנרת. כ־9 באוקטובר, 10 ימים מאוחר יותר, כתב סגן המנהל המחוזי של משרד הבריאות לנפת הבריאות בטבריה, שהוא מעביר אליה את מכתב חברת "מקורות" ומבקש שהם ידאגו שכל היישובים יפעלו לסילוק זמני או להקמת מאגרים למי-הכיב שלהם. הנושא כלל לא הגיע לדיון ולהחלטה במשרד המרכזי של משרד הבריאות. כ־21 באוקטובר הפסיק את פעולת המוביל המלוך והשפכים נכנסו לכינרת.

האומנם זה תהליך קבלת החלטות תקין? במינהל מתוקן. אם היתה מתקבלת החלטה שאכן צריך לתקן את המוביל, היו בוחנים קודם כול את כל האלטרנטיבות, היו מחליטים מהי האלטרנטיבה הטובה ביותר, היו מאפשרים יד זמן לבצע את הפעולות הזמניות הדרושות. היו מקימים רשת מעקב גם אחר פעולות התיקן בלבד את השינויים שחלו באגם, והיתה נמנעת פניקה מיותרת לחלוטין. אם היה נקבע שאין דרך אחרת, אלא להעביר מי-שפכים לכינרת, ייתכן שהיו דואגים למי-שתייה טהורים, גם אם היה צריך להוביל אותם במכליות או בדרך אחרת.

בינוי 1981, לפני זמן לא רב, פרסם השירות לשמירת איכות הסביבה במשרד הפנים מסמך, המתאר בצבעים קודרים את מצב איכות המים במדינת ישראל. במסיבת עיתונאים, שיכנסו מנכ"ל משרד הבריאות ונציג המים לאחר מכן, נמסר כי אין כל מקום לדאגה וכי איכות המים תקינה, אולם הוחלט בכל זאת להקים מטה משותף למשרדי הבריאות, הפנים והחקלאות לנושא איכות המים. מכרזו וכמפעיל המטה נקבע נציג המים. אף שחלפו מאז חמישה חודשים המטה לא הוקם, לא הופעל ועד היום לא התקיימה שום ישיבה.

אני מצטערת על שמשד הבריאות התעורר כל כך מאוחר, ויש לי גם ספקות האם כל הפרסומת וההיטטריה שהתחוללו כיישוב מסביב לזה היו אכן מוצדקות, והאם כל הפעולות שהיו צריכות להיעשות עד אז אכן נעשו. שאנוניו של משרד הבריאות באותה מסיבת עיתונאים כלל אינה עולה בקנה אחד עם הדעות שהמייסד האפידמילוג הראשי של משרד הבריאות, שחזר והתריע על ריכוז בקטריה במדגמים הנערכים בארץ, שמענו שוב ושוב גם ממנכ"ל משרד הבריאות, שזה לא עניין של זיהום אחרון — ולא אתורובת על האחרונים — ושמדגמים רבים של איכות המים בישראל מראים זיהום בקטריאלי

3,000 קוב ליום מטבריה, ומדברים על עבודה שתימשך 70 יום וגם לא בטוחים שהיא תסתיים תוך תקופה זו, ולא בודקים שום אלטרנטיבה לחיקונים אלה על-ידי הטיית השפכים בנתיבים באופן זמני בדרך אחרת ולא לכינרת; כאשר מתקנים דרך חושבים תמיד על אלטרנטיבה לתנועה וסוללים שביל זמני. כאן איש לא חשב על אלטרנטיבה, על הפניית השפכים בדרך אחרת, על הפניית המים המלוחים או על דרך אחרת כלשהי.

לא מתפקידנו להציע הצעות. צדקו אלה שאמרו: פה: למה להזמין מומחים מחוץ-לארץ? אני קובע שאכן אין צורך במומחים מחוץ-לארץ. יש לנו אנשים הבקאים בענייני המים ויודעים היטב מה לעשות. אולם, הדברים לא נעשו כיאות, לא התאמצו אפילו למצוא אלטרנטיבה ואפילו הפניה זמנית עד לסיום כיצוע החיקונים.

היום, לאחר שפתחנו בצעקה ודרשנו להפסיק את ההזרמה, התחילו להפחיד. מייד אומרים: אתה מדבר על הפניה, על איזה שהוא צינור זרזי שיעשה את ההזרמה מחוץ לתעלה? נכון, אתה צודק, זה אפשרי, אבל אין לנו כסף.

מישהו העמיד את הבעיה הזאת? מישהו בא, למשל, למשרד החקלאות או למשרד הפנים? האם בא מישהו ואמר: אנחנו חייבים לבצע עכשיו את החיקונים האלה מפני שיש סכנת התמוטטות, ולכן נחזיק לנו עכשיו איזה שהוא צינור רזורבי או משאבה שתתנה את השפכים האלה למאגר למעלה, אבל אין לנו כסף?

כאשר אמר לי סגן נציב המים: אין לנו כסף, והוא אמר זאת לאחר שהשפכים כבר זרמו, שאלתי אותו: מה זאת אומרת אין לך כסף? שאלת קודם בעניין זה? אבל חכה, אתקשר עם שר החקלאות ואשאל אותו האם הוא מוכן להקדיש כספים למען עשות דבר זה, טלפנתי לשר החקלאות, הוא לא ידע שעושים דבר כזה אלא לאחר שקרא בעיתון על כל הצעקה בדבר הזרמת השפכים בצורה כזאת. אמרתי לו: שמע, עכשיו אני מדבר עם סגן נציב המים, והוא אומר לי שיש אלטרנטיבה אחרת, ואפשר היה לעשות את הדבר הזה, אבל זה צריך לעלות בין 8 ל-10 מיליון שקל. ואני אומר לשר החקלאות: אני חושב שלא צריך לתת בידהם את התירוץ הזה, שצריך לזהם? הכינרת בפני שאינו נותנים כסף. מה דעתך? האם אתה מוכן? ואז הוא אמר לי בו במקום, זה לא נמשך רגע: אני אתך בעניין זה, ואתה יכול להודיע להם זאת. הודעתי להם את זה.

תמר אשל (המערק):

אתה מסכים שדרושה רשות אחת?

שר הבריאות א' שוטסק:

ודאי שדרושה רשות אחת, אבל פה יש רשות אחת.

תמר אשל (המערק):

לא.

שר הבריאות א' שוטסק:

בענייני הכינרת יש רשות אחת. נציבות המים אחראית לכל ענייני המים במדינה, ויש מינהלת הכינרת. פה אין בעיה של חיכוך בין משרדים. נציב המים כפוף לשר החקלאות. אילו באו לפני שעשו את ההזרמה ואמרו: אנחנו חייבים לעשות זאת, אלא שזו בעיה כספית, האם היינו נוטלים עלינו את האחריות? האם שר בממשלה היה נוטל עליו את האחריות הזאת שלא להקצות את סכום הכסף הדרוש כדי למנוע את ההזרמה הזאת? הלוא הוא לא היה יכול להופיע בציבור אילו זה היה קורה. אבל אנשים אפילו לא חשבו על דבר זה, מפני שזה הולך להם במשך שנים.

כלום לא קראתי תזכירים של נציבות המים? הם יודעים

מעל לאינטרסים הצרים של משרדיהם ולעשות מאמץ משותף שאכן ישראל תבצע סוף סוף מה שכל המדינות המפותחות בעולם עשו, ותרכו את נושא איכות הסביבה ברשות אחת. הייתי שמחה אילו היה מוקם משרד ממשלתי מיוחד לנושאים אלו, אולם מוטב ללכת בנושא זה באופן הדרגתי, ובשלב ראשון להעמידו במסגרת רשות באחריות המיניסטריאלית של משרד הפנים, האחראי לתכנון הכלל-ארצי ולרשויות המקומיות, שהן שיצטרכו בסופו של דבר לבצע במישור המקומי את ההחלטות הלכה למעשה.

אני ממליצה שהכנסת תדון באופן דחוף בנושא חשוב זה.

תודה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. שר הבריאות ישיב על ההצעות לסדר-היום.

שר הבריאות א' שוטסק:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראש ובראשונה אני רוצה להודות לשלושת חברי הכנסת שהעלו את הנושא הזה כהצעה לסדר-היום. הייתי נוטה אפילו להסכים לכן שהכנסת תדון בנושא במליאה, אולם כיוון שאני רוצה להגיע לתכלית, אציע בסוף דברי להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

לנוכח ההתקפה על משרד הבריאות, שהוא אשר גרם, כביכול, לבחלה, להיטושים ולפניהק סביב לבעיות המים ושמית המים, הייתי רוצה לספר לכנסת, מבלי להיכנס לפולמוס עם איש, עם שום גוף ועם שום מוסד, מה קרה עד שכאה ההתערבות מצדנו.

העובדה שזוהמים את הכינרת במשך שנים ידועה לכל אחד במדינה. כולם מדברים על כך, כולם מתלוננים על כך, אבל איש אינו עושה דבר כדי לשנות זאת.

קריאה מספסלי המערך:

חוץ מצפת — שם יש מכון טיהור.

שר הבריאות א' שוטסק:

נכון, יש גם מכוני טיהור במקומות אחרים.

נכון שהכינרת מזדהמת גם מסיבות אובייקטיביות וגם בידי אדם. לא אומר שהגופים המנהלים את ענייני המים במדינה אינם מודעים לכך, כי הם כהחלט מודעים. כשאתה מקבל חומר מידע היוצא מטעם נציבות המים או מטעם משרד אחר, אתה קורא בכיור שיש מודעות, שהבעיה ידועה, שהסכנה ידועה, אבל בזה מסתיים הדבר.

אומנם דנו פעם ככנסת בנושא הזה ומפעם לפעם התעוררו אליו, אבל המצב הזה היה נמשך בוודאי עוד שנים. אותו דבר לגבי משרד הבריאות. גם אנו היינו בוודאי ממשיכים לברוק שם ולברוק כאן, להכין דוחות חודשיים על-ידי המנהלים המחוזיים, המומחים ואנשי המקצוע. יש לנו, ברוך השם, כמשרד הרבה מאוד דוחות על בדיקות, על בדיקות חוזרות ועל ממצאים, וכך בוודאי היה הולך ונמשך הדבר.

בעניין תיקון מוביל המים המלוחים והזרמת השפכים ישירות מטבריה לכינרת נעשה דבר שלא ייעשה. שמעתם פה שפנו למהנדס המחוז שלנו, נכון הדבר, אבל לא חיכו לתשובה ולהרשאה לבצע את הדבר. יצאו ירי חובה ככך שפנו והודיעו, אבל לא חיכו עד לקבלת ההרשאה. נכון שצריך לתקן את המוביל, ואיש אינו חושב אחרת. הכוונות טובות. אם לא היו עושים זאת היה יכול להיווצר, חס וחלילה, מצב גרוע והתמוטטות כשנה הבאה. מי לא מבין זאת? אבל השליש לעשות דבר כזה יודעים כמה הוא קשה, כאשר יודעים שיש ויהיומים סביב לכינרת מכל הצדדים — מזרח, מערב, צפון ודרום — כאשר יודעים שהדבר יגרם עכשיו לזרימה של

במקרה, תראה שהם גם טעימים. ואני אומר לציבור: אל תערכו את הדברים. אנחנו מדברים על עניין הכינרת. וכולם חוזרים על אותם דברים: הכינרת היא הפנינה שלנו, אגם המים המתוקים הגדול היחיד שלנו בארץ. כולם מהללים ומשבחים, אבל יחד עם זה מזהמים ללא רחמים. ראיתי פה סטטיסטיקה של כ־43 יישובים, ויש ויהם כמעט מכל היישובים — מי פחות, מי יותר. עם זה, משהו, כמובן, מתפאר: הנה עשו בדקה וראה שהמצב אינו נורא כל כך, החידקים אינם רבים כל כך.

למדינה יש עניין להשתמש בזעזוע הזה שעבר עלינו עכשיו בעניין הכינרת כהזדמנות להתמודדות עם הבעיה. היא לא בשמים. היא לא כל כך קשה. יש בעיה של בריכות דגים שם בצפון, יש בעיה של מכונן טיהור ביישובים, יש בעיה של אגמי חמצון — כל הדברים האלה, אילו היינו פועלים לפי התוכנית של נציבות המים במשך השנים, לא היינו מגיעים היום לסכומים אלה. אם לא נעשה זאת עכשיו — אנחנו באמת מסכנים את מי הכינרת. היום עדיין אין סכנה בריאותית חמורה, אבל זה יהפוך לסכנה בריאותית חמורה.

החידקים — אינני יודע את כל השמות שלהם, אינני בעל מקצוע, אבל כאשר אני רואה רק את המספרים, 235 פה ו־140 פה, עם כל השמות שלהם, אלפורמים, קולי, הכול לא מעניין. אם עכשיו לא נתמודד עם הבעיה הזאת, אם לאט לאט, במשך שנים מספר, כל שנה, לא ייעשה חלק של התוכנית הזאת הקיימת — נאכזר את הכינרת, כי יש קשיים רבים מאוד של זיהומים שאנחנו איננו יכולים עדיין לשלוט עליהם, נכון מה שבא מהחולה, ואלה הם דברים הרבה יותר קשים, אבל לפחות אנחנו יכולים להתמודד עם אותם הזיהומים אשר נעשים על־ידנו, בידי אדם.

כבר אמרתי בראשית דברי, האמת היא שלא הייתי מתנגד שיהיה דיון, להיפך, יש להעמיד את הציבור עוד יותר על חומרת העניין הזה. אבל אני באמת רוצה שתהייה תוצאות מעשיות בנושא זה. לכן אני מבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדה. אני עכשיו במבוכה, אינני יודע לאיזו ועדה, כי תתאם ועדת הכלכלה קצת ויזמנה ישיבה בטענה שזה נושא השייך לה; ועדת הפנים ואיכות הסביבה יזמנה ישיבה בטענה שזה נושא בתחום תפקידיה. אינני יודע לאיזו ועדה יש להעביר את הנושא.

חמר אשל (המערך):

ועדת הכנסת תקבע.

ראש הממשלה מ' בגין:

ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

שר הבריאות א' שושטק:

כן. יש להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, כך אומר ההיגיון. אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה ולאחל בשם הכנסת, שהוועדה תגיע גם להמלצות מעשיות למען טיהור הכינרת בעתיד.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לשר הבריאות על תשובתו הממצה. אנו נעבור להצבעות. קודם כול אבקש את תשובתם של חברי הכנסת המציעים, חבר הכנסת אמנון לין, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לווועדה?

אמנון לין (הליכוד):

מסכים.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי?

מה צריך לעשות, וכבר ב־1975 ראיתי תוכנית מה צריך לעשות, כיצד אפשר יהיה למנוע את זיהום הכינרת. הם יודעים מה צריך לעשות בקריית־שמונה, בניגוסר, בטבריה, כמגדל. הם יודעים הכול, אבל לא עושים דבר. אז אני אומר בגילוי לב: גם אנחנו לא היינו מתעוררים, אבל קמתי בבוקר וקראתי ב"הארץ" שנפתח הזרם הזה של השפכים מטבריה, 3,000 קוב ליום. מה היינו צריכים כמשרד הבריאות, לא לדרוש להפסיק מיד את הזרימה? כשבאנו לשם, התחילו להגיד לנו: זה מוכרח לקחת 70 יום, והצעתכם לגבי הדריכה זה עניין של שנה עד שנה וחצי. כשטלפנו אלינו אחר כך מקיבוץ מרחביה, הם אמרו לנו: יש הצעה.

אמנון לין (הליכוד):

— — — רק שבועיים.

שר הבריאות א' שושטק:

אמרו: יש לנו אפשרות להציע צינור פלסטי, שאפשר להכניס אותו לתוך אותה התעלה שצריכים לתקן, והמים המלווים יוכלו לזרום בשקט גמור, ודבר זה יוכל להיעשות תוך שבועיים. מה ראינו? ראינו שהכול תירוצים והתחמקויות מפני שהיו רגילים לעשות זאת כך, 70 יום. אחר כך כשהתחלנו ללחץ — תארו לעצמכם מה זה 70 יום, תכפילו את זה כזרימה של 3,000 קוב ליום, אחם מתארים לעצמכם מה זה? — הם כבר ירדו מ־70 יום ל־50, ל־40 ולבסוף התחייבו לעשות זאת במשך 17 יום. והיום שמעה ועדת השרים מגור נציג המים, שבעות השם, עניין זה יהיה מתוקן, יהיה גמור בתוך שבוע.

אם כן, אנחנו נזעקו? טוב שנזעקו.

שרונה ארבל־אלמחלני (המערך):

אבל נציג משרד הבריאות היה בסדר העניינים.

שר הבריאות א' שושטק:

אמרתי זאת קודם. הוא לא נתן הרשאה. לפי החוק צריך לקבל בעניין זה תו הרשאה. כשאדם רוצה לעשות דבר מה, הוא מודיע וכאילו לא שואל. הוא אף אינו מחכה לתשובה ועושה את הפעולה.

אני רוצה ללכת יותר רחוק. זה עניין כל־כך קטן, העיקר שהמהנדס המחוזי בצפון לא אמר שום דבר ולכן אפשר לעשות זאת? הם לא ידעו מה פירוש הדבר, לא ידעו איזה רושם יעשה הדבר הזה במדינה כשיקראו על כך?

לכן אמרתי: אנחנו רגזנו על זה שלא נבדקו שום אלטרנטיבות אחרות שהיו קיימות, והייתי אומר שעשו את הדבר הזה מתוך אי־התחשבות בסכנה. אבל מה? בואו ונחזיק טובה להתעוררות הזאת סביב לבעיה של השפכים בכינרת. נכון שלא השפכים האלה של 3,000 קוב ליום בכינרת הם הבעיה. הבעיה היא, כפי שאמרה חברת הכנסת חמר אשל, שיש ויהיו יומימי של עשרות אלפים. דרך אגב, אני חייב לומר, שמעריכים את העניינים של מי שתייה, של המכול הארצי, של הכינרת. קודם כול אני רוצה פשוט להרגיע את הציבור. כל עניין מי השתייה מהכינרת הוא רק עניין של שליש מהתצרוכת של המדינה במי שתייה. שני־שלישים של מי השתייה אינם מהכינרת אלא ממי תהום. מי השתייה במדינת ישראל הם מים שאפשר לשות אותם, ואין לנו מה להתבייש בהשוואה למדינות אחרות בעניין זה. אין כל סכנה בעניין מי השתייה, ולא צריך לערוב דברים ולא צריך ליצור מלכתחילה כהלה מיותרת.

יעקב גיל (המערך):

עובדה היא שהמים אינם טעימים כל כך.

שר הבריאות א' שושטק:

אינני יודע אם הם אינם טעימים. אם תקרר אותם טוב

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
מסכים.

קריאה:
לאיזו ועדה?

היו"ר מ' שחל:
אחר כך אמשיך בדרכי ואומר. חברת הכנסת תמר אשל?

תמר אשל (המערך):
אני מסכימה.

היו"ר מ' שחל:
השאלה כרגע היא לאיזו ועדה. אדוני שר הבריאות, הצעת
את ועדת הפנים ואיכות הסביבה או — — —

מרדכי בן-פורת (חל"ם):
הוא כעצמו אינו בטוח.

שר הבריאות א' שוסטק:
אני בטוח, אבל ועדת הכלכלה ביקשה פתאום שהנושא
יידון בוועדתה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, לפי הסמכויות, לפי החוק, עניין טיהור
המים הוא על-פי חוק המים. חוק המים נתון לדיונה של ועדת
הכלכלה. נכון שיש אספקטים — — —
היו"ר מ' שחל:

המגמה ברורה, חבר הכנסת וירשובסקי. אני מציע להעביר
את הנושא לוועדת הכנסת. אשר תחליט לאיזו ועדה להעביר.
חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת. מי שבעד העברת
ההצעות של חברי הכנסת אמנון לין, מרדכי וירשובסקי ותמר
אשל לוועדה. כפי שתקבע ועדת הכנסת. ידים את ידו.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע
ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, תם סדר-היום להיום. ישיבת הכנסת מחר,
יום ד', י"ד בחשוון התשמ"ב, 11 בנובמבר 1981, כשעה
11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:46.